

To Cite This Article: Baydemir, R., & Benek, S. (2026). Harran ilçesinde (Şanlıurfa) kız çocuklarının eğitime erişimi ve sosyalleşmesi sorunu üzerine bir araştırma. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 58, 41-67. <https://doi.org/10.32003/igge.1714266>

Harran İlçesinde (Şanlıurfa) Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi ve Sosyalleşmesi Sorunu Üzerine Bir Araştırma

A Research on the Problem of Access to Education and Socialisation of Girl Children in Harran District (Şanlıurfa)

Recep BAYDEMİR^{ID}, Sedat BENEK^{ID}

Öz

Şanlıurfa'nın Harran ilçesi, ekonomik eşitsizlikler, geleneksel yapı ve ataerkil normlar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta olmak üzere çeşitli nedenlerle kız çocuklarının sosyalleşmesinde ve eğitime erişimlerinde ciddi sorunların yaşandığı bir ilçedir. Bu araştırma, Harran ilçesinde, kız çocuklarının sosyalleşme ve eğitime erişim sorunlarını anlamayı ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, literatür taraması yapılmış, resmi kurumlardan veri alınmış ve saha çalışması yapılmıştır. Araştırma kapsamında, sahada gözlemlerde bulunulmuş, toplam 32 kişiden oluşan 4 farklı odak grup görüşmesi yapılmış ve ayrıca 19 kişiyle de yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylelikle de amaçsal örneklem seçme yöntemiyle araştırmanın örneklemini seçilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, sosyoekonomik eşitsizlikler, yoksulluk, geleneksel değerler, ataerkil yapı, erken yaşta evlilik, çocuk işçiliği ve yetersiz eğitim altyapısı gibi faktörlerin kız çocuklarının sosyalleşmesine ve eğitime erişmesine engel olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, kız çocuklarının sosyalleşmesini ve eğitime erişimini artırmak için, ekonomik desteklerin artırılması, farkındalık kampanyalarının yaygınlaştırılması, eğitim altyapısının güçlendirilmesi ve çocuk işçiliğine yönelik yasal önlemlerin alınması gibi somut çözüm önerileri sunulmaktadır. Sonuç olarak araştırmada, Harran'da kız çocuklarının sosyalleşmesinin artırılması ve eğitime erişimlerinin sağlanmasının, bölgenin hem sosyoekonomik gelişimine hem de toplumsal cinsiyet eşitliğine büyük oranda katkı sağlayacağını altı çizilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Harran İlçesi, Kız Çocukları, Sosyalleşme, Eğitime Erişim, Sosyoekonomik Engeller

Abstract

Harran district in Şanlıurfa, Türkiye, is an area where various factors, including economic inequality, traditional structures, patriarchal norms and gender inequality, have led to significant challenges in the socialisation and education of girls. This study aims to understand the socialisation and education access issues faced by girls in Harran district and to propose solutions to these issues. This qualitative study involved a literature review, data collection from official institutions and fieldwork. As part of the research, observations were made in the field, four different focus group interviews were conducted with a total of 32 people, and 19 people were interviewed face-to-face. Thus, the research sample was selected using purposeful sampling. The findings of the study reveal that socio-economic inequalities, poverty, traditional values, patriarchal structures, early marriage, child labour and inadequate educational infrastructure hinder the socialisation and access to education of girls. Based on these findings, this study presents concrete solutions to promote the socialisation and education of girls, such as increasing economic support, raising awareness through campaigns, strengthening the educational infrastructure, and taking legal measures against child labour. In conclusion, the study emphasises that increasing the socialisation of girls and improving their access to education in Harran would greatly contribute to the socio-economic development of the region and promote gender equality.

Keywords: Harran District, Girl Children, Socialisation, Access to Education, Socioeconomic Barriers.

* **Sorumlu Yazar:** Dr. Öğretim Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi., recep.baydemir@ahievran.edu.tr

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin bilinçlenerek modernleşmesinde, toplumsal ve ekonomik kalkınmada ve daha da önemlisi toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kritik bir rol oynamaktadır (Barro & Lee, 2015; Shetty & Hans, 2015; Walker, vd., 2019). Pandit Jawaharlal Nehru bir keresinde şöyle demiştir: “Bir erkeği eğiterseniz bir bireyi eğitmiş olursunuz, ancak bir kadını eğiterseniz bütün bir aileyi eğitmiş olursunuz. Kadınların güçlenmesi demek, Hindistan’ın güçlenmesi demektir” (Shetty & Hans, 2015). Bu anlamda kız çocuklarının eğitime erişimlerinin sağlanması ve eğitilmesi başta aile olmak üzere toplum için son derece önem arz etmektedir. Ancak, ne yazık ki, dünya genelinde birçok bölgede, özellikle kırsal alanlarda, kız çocuklarının eğitime erişimi konusunda ciddi engeller bulunmaktadır (Herz, & Sperling, 2004; Lyså, 2020; Price, 2020; Aslan, 2021; Lonchar, 2022; Psaki, vd., 2022). Şanlıurfa ili ve ona bağlı Harran ilçesi de bu bölgelerden birisidir. Harran ilçesi, sosyokültürel ve sosyoekonomik faktörlerin kız çocuklarının okullaşma oranları üzerinde belirleyici etkilere sahip olduğu yerlerden birisidir. Özellikle de bazı yerde kız çocuklarının eğitime erişimlerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır (Buyankara, 2015; Bora & Taş, 2017; Güneş vd., 2023; Erdoğan Yoldaş, 2024). Bu anlamda, Harran ilçesinde de kız çocuklarının sosyalleşmesini ve eğitime erişimini kısıtlayan pek çok sosyal, ekonomik ve kültürel engel bulunmaktadır.

Şüphesiz, eğitim, bireylerin toplumsal yaşamda aktif bir rol üstlenmeleri ve toplumun genel kalkınması için kritik öneme sahiptir. Kız çocuklarının sosyalleşmesi ve okullar aracılığıyla eğitim haklarına erişimi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın da temel taşlarından birisidir. Kız çocuklarının eğitim hakkı hem onların bireysel gelişimlerini hem de toplumun sürdürülebilir kalkınmasını doğrudan etkileyen bir konudur. Bununla birlikte, eğitimde cinsiyet eşitliği, toplumda sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir adım olarak kabul edilmektedir (bkz: Monkman, & Hoffman, 2013; Porter, 2016; Cin, 2017; Gewehr, vd., 2020; Kumar & Pandey, 2021). Ancak, özellikle de bazı yerlerde geleneksel normlar, ekonomik kısıtlamalar ve yetersiz eğitim altyapısı gibi faktörler, kız çocuklarının okula gitme oranlarını olumsuz etkilemektedir. Bu çalışma, Harran ilçesinde kız çocuklarının sosyalleşmesini ve eğitime erişimini kısıtlayan sorunları belirlemeyi ve bu sorunların üstesinden gelinmesine yönelik stratejileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla bu araştırma, sadece kız çocuklarının ilçedeki eğitime erişimlerini ve sosyalleşmelerine yönelik mevcut durumu ortaya koymaya çalışmamaktadır. Araştırma, aynı zamanda kız çocuklarının potansiyelini ortaya çıkaracak, onların sesini duyuracak ve gelecekteki yaşamlarını şekillendirecek somut öneriler geliştirmeyi de amaçlamaktadır. Buradan hareketle, araştırmanın ana problemleri şöyle sıralanabilir:

- **Problem 1:** Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen faktörlerin başında yoksulluk gelmektedir. Harran ilçesi, yüksek yoksulluk oranına sahiptir. Bu durum, ailelerin çocuklarını okula göndermede finansal zorluklarla karşılaşmasına neden olmaktadır.
- **Problem 2:** İlçede, genel olarak erken yaşta evlilikler yaygındır. Ancak, bilhassa da kız çocukları çeşitli sebeplerle daha erken yaşta evlendirilmektedir. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri, onların okul hayatlarını tamamlamalarını engellemektedir.
- **Problem 3:** İlçede, mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçiliği oldukça yaygındır. Kız çocukları, mevsimlik tarım işleri ve ev içi işlerde çalıştırıldıkları için eğitime devam edememekte ve akranlarıyla birlikte sosyalleşmemektedir.

Öte yandan bu araştırmanın alt problemleri de şunlardır:

Alt Problem 1: Eğitim altyapısının yetersizliği de yine kız çocuklarının eğitime erişimini zorlaştırmaktadır. İlçede, okulların sayıca yetersizliği, öğretmen eksikliği, mevcut altyapı koşulları ve okula ulaşımında yaşanan sorunlar eğitimde eşitsizliği artırmaktadır.

Alt Problem 2: Kız çocuklarının eğitiminin önemine yönelik, ailedeki ve toplumdaki farkındalık eksikliği bu konuda ciddi bir sorun olarak durmaktadır.

Alt Problem 3: Harran ilçesi, ataerkilliğin ve geleneksel yapıların hâkim olduğu bir toplumsal yapıya sahiptir. Harran'daki ataerkilliğin ve geleneksel kodların merkezinde olduğu bu toplumsal yapı, kız çocuklarının eğitiminin ikinci plana atılmasına sebep olmaktadır.

Bu problemlerden hareketle araştırmada mevcut durum analizi üzerinden şu sorulara yanıt aranmaktadır: 1) Harran ilçesinin eğitim olanakları nelerdir? Ne tür eksiklikler bulunmakta ve ihtiyaçlar nelerdir? Bunların, kız çocuklarının eğitime katılmalarındaki etkisi nedir? 2) Harran ilçesinin sosyoekonomik durumu ve toplumsal yapısı nasıldır? Bu durum, kız çocuklarının sosyalleşmesine ve eğitime erişimine nasıl yansımaktadır? Kız çocuklarının eğitime erişimini ve sosyalleşmesini etkileyen faktörler nelerdir? 4) İlçede kız çocuklarının eğitime erişimi ve sosyalleşme sorununun çözümü için neler yapılabilir, somut çözüm önerileri nelerdir?

Bu araştırmada, yukarıda bahsedilen problem alanlarını aydınlatmak ve ortaya çıkan soruları cevaplamak için, literatür taraması, çeşitli kurumlardan alınan veriler ve alan araştırmasından elde edilen bulgulardan faydalanılmıştır. Çalışmada, yüz yüze görüşmeler ve odak grup görüşmeleri gibi nitel teknikler kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Harran ilçesindeki kız çocuklarının eğitim ve sosyalleşme süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması ve ilgili politika geliştirme süreçlerine de ışık tutması açısından önemlidir.

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Türkiye genelinde kız çocuklarının eğitime erişimi, özellikle sosyoekonomik dezavantajlı bölgelerde, devam eden önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, kız çocuklarının okullaşma oranlarını ve devamlılığını etkileyen faktörler arasında yoksulluk, erken yaşta evlilik, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve kırsal bölgelerdeki okullara fiziksel erişim sorunlarının öne çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda, şartlı nakit transferi gibi politikaların ilk ve ortaöğretimde kız çocuklarının okullaşması üzerinde olumlu etkisinin olduğu, özellikle taşınmaz eğitim ve pansiyon hizmetlerinin, kırsalda yaşayan kız öğrencilerin ortaöğretime erişimini kısmen artırdığı, ancak sosyokültürel ve ekonomik engellerin hala sürdüğü belirtilmektedir (Gümüş & Chudgar, 2016; Dama & Toklucu Sundaram, 2018; Baş, 2019). Bununla birlikte, Yıldırım ve diğerleri yaptıkları çalışmada, kız çocuklarının okula erişimi ve devamının sağlanması için ikna süreçlerinin olumlu etkisine vurgu yapmışlardır (Yıldırım vd., 2018). Öztürk ise, okul öncesi eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasının çocuk yoksulluğunun engellenmesine yönelik önemli bir politika olabileceğini belirtmiştir (Öztürk, 2017).

Harran ilçesi bağlamında düşündüğümüzde ise, Harran ilçesinde çocukların okullaşmasının ve sosyalleşmesinin önündeki en büyük sosyoekonomik bariyerlerden birisi yöredeki yoksulluğa bağlı olarak mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçiliği gelmektedir. Daha önce başta Şanlıurfa ve ilçelerinde olmak üzere bölgede yapılan çalışmalar, mevsimlik tarım işçiliğinin ve çocuk işçiliğinin yörenin ciddi bir sorunu haline geldiğini göstermektedir. Nitekim, mevsimlik tarım işçiliği üzerine yapılan çalışmaların çoğu, işçi ailelerin çocuklarıyla birlikte tarımda çalışmak zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır (Özbekmezci & Sahil, 2004; Görücü & Akbıyık, 2010; Benek & Ökten, 2011; Kaya & Özgülner, 2015; Fereli vd., 2017; Akalın, 2018; Benek vd., 2020; Mertol vd., 2021; Bülent & Altın, 2018; Yıldırım & Karakoyun, 2023). Örneğin, Benek ve Ökten'in (2011), Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinde yaptıkları çalışmada, yılın önemli bir bölümünü dışarıda çalışarak geçiren mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının çok büyük bir kesimi okula zamanında başlayamayıp, bir kesimi de okul dönemini sonuna kadar götüremediği belirtilmektedir. Yine, Arslan'ın Şanlıurfada yaptığı ve mevsimlik tarım işçisi kadınların gündelik hayatlarına odaklandığı araştırmalarında (2018; 2023), yoksulluk ve cinsiyet eşitsizliğini gözler önüne sermektedir.

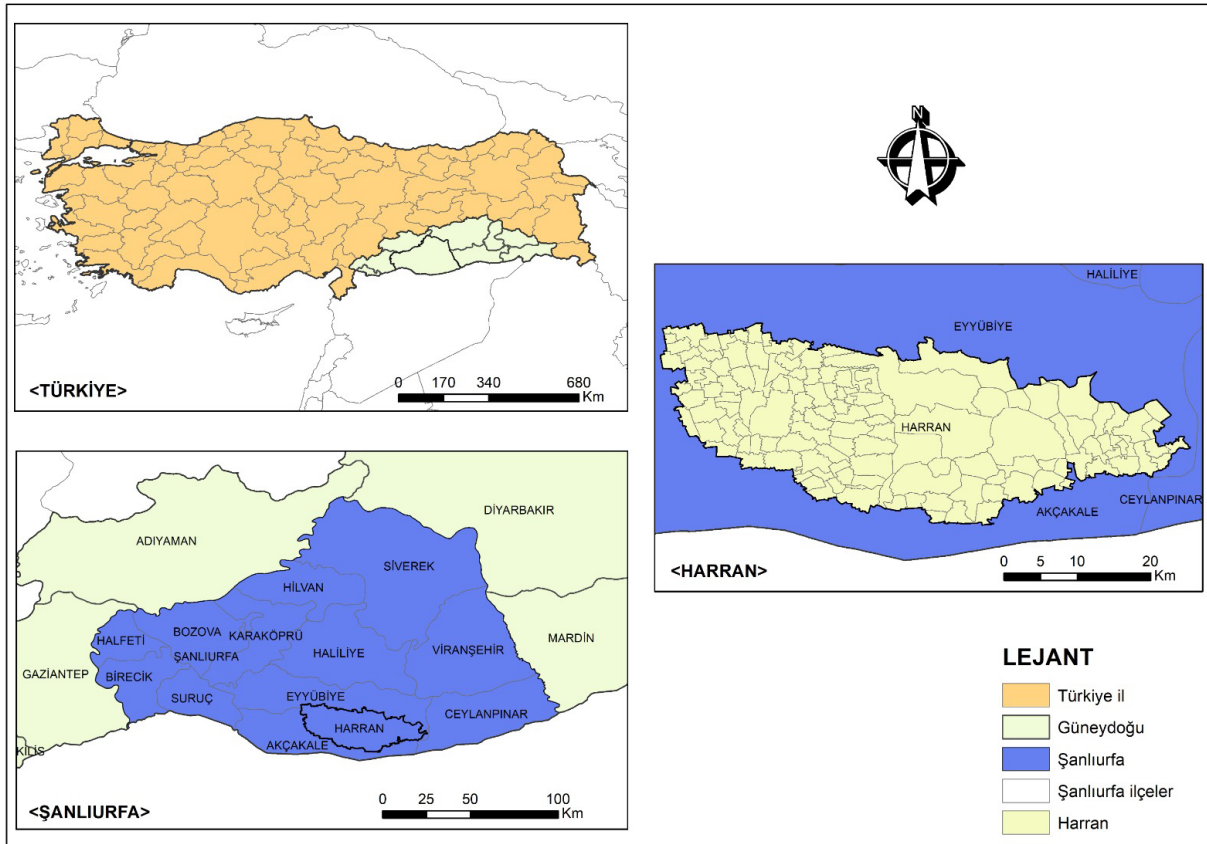
Bunlarla birlikte, bazı çalışmalar da mevsimlik tarım işçiliği bağlamında çocuklara ve bu sektördeki çocuk işçiliğine odaklanmıştır. Şüphesiz ki, mevsimlik tarımda çocuk işçiliği ve bu çocukların eğitim imkanlarına kısıtlı erişimleri veya hiç erişmemeleri ciddi bir problemdir. Gerek dünyada (Wilk, 1993; Kupersmidt, & Martin, 1997; Weathers vd., 2004) gerekse de Türkiye'de özellikle de GAP Bölgesi'nde, mevsimlik tarım işçiliğine odaklanan bazı çalışmalar da konuyu, çocuk işçiliği, çocukların eğitim ve sağlığa erişimi, çocukların gelişimi gibi konulara eğilimlerdir (Simsek & Koruk, 2011; Gülçubuk, 2012; Uysal vd., 2016; Dedeoğlu vd., 2019; Saglan vd., 2020; Benek & Baydemir, 2021; Uyan-Semerci & Erdoğan, 2022; Önsüz vd.,

2023; Saraç, 2023). Bu çalışmalarda ortaya çıkan ortak sonuç, mevsimlik tarım işçiliğine bağlı olarak çocuk işçiliğinin yaygın olduğu ve bunun da çocukların eğitim ve sağlık hakları başta olmak üzere birçok hakkının ihlal edildiğidir.

Bununla birlikte, yapılmış bazı araştırmalar (Buyankara, 2015; Bora & Taş, 2017; Güneş vd., 2023; Erdoğan Yoldaş, 2024) da doğrudan kız çocuklarının okula erişimlerine odaklanmışlardır. Bu araştırmalar, kız çocuklarının okula erişememe nedenlerine ilişkin bize oldukça veri sağlamakta ve mevcut sonunu anlamamıza elbetteki katkı sunmaktadır. Özetle, Şanlıurfa ve Harran gibi, kız çocuklarının eğitime erişim sorununun belirgin olduğu yerleri kapsayan doğrudan bir akademik çalışma da yine yapılmamıştır. Akademik literatürde, Harran ilçesinde kız çocuklarının sosyalleşmesi ve okula erişimi sorununa odaklanan herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması, bu araştırmanın gerekçesini oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışma, literatürde oluşan boşluğu doldurma işlevini de görmektedir. Dahası bu çalışma, sadece literatürdeki bu eksikliği gidermemekte, aynı zamanda kız çocuklarının sosyalleşmesi ve eğitime erişim sorunlarını da gündeme getirerek, kız çocuklarının karşılaştıkları sorunları görünür kılmaya çalışmakta ve bu sorunların çözümü için de somut öneriler geliştirerek politik yapıcılara çağrıda bulunmaktadır.

ARAŞTIRMA ALANI

Bu araştırmanın sorunları/problemleri ve amaçlarını dikkate aldığımızda, araştırmanın alanını Şanlıurfa ilinin, Harran ilçesinin merkezindeki Cumhuriyet Mahallesi, Süleyman Demirel Mahallesi, İmam Bakır Mahallesi, Şeyh Hayati Harrani Mahallesi, İbni Teymiye Mahallesi ve Hz. Yakup Mahallesi ile kırsalda yer alan 132 mahalle olmak üzere toplam 138 mahalle oluşturmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Araştırma Alanının Lokasyonu

Harran ilçesi, TÜİK verilerine göre, 2024 yılına ait toplam nüfusu, 49.759'u erkek 49.240'ı kadın olmak üzere toplam 98.999 kişidir. 2019 yılında 118.774 olan ilçe nüfusu yıldan yıla kademeli biçimde azalmıştır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Raporu'na (SEGE, 2022: 84) göre, Harran ilçesi, Türkiye'deki toplam 973 ilçe içinde sonuncu olmuştur. İlçenin sosyoekonomik olarak geri kalmışlığı, ilçeyi pek çok açıdan etkilemiştir. Kız çocuklarının eğitime erişememeleri ve genel olarak çocukların sosyalleşme sorunlarının başında da Harran ilçesinin içinde bulunduğu sosyoekonomik koşullar gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, araştırmanın böylesi bir sahada yapılmış olması son derece önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, resmî kurumlardan alınan veriler ve literatürdeki çalışmalardan faydalanılsa da esas itibarıyla Harran'da yapılan *saha araştırmasına (field research)* dayanılmaktadır. Saha araştırmalarında araştırmacı çalışma nesnesiyle doğrudan ilişkili olabilmektedir. Ayrıca, saha araştırmalarında, araştırma esnasında nitel, nicel veya bu ikisinin iç içe olduğu karma yöntemler bir arada kullanılabilir. Bu açıdan saha araştırmalarının oldukça avantajları bulunmaktadır (Creswell, 2009; Maxwell, 2013; Neuman, 2014; Creswell & Clark, 2017). Buradan hareketle, araştırma kapsamında 15 Ekim 2024 ve 20 Kasım 2024 tarihleri arasında Harran ilçesinde bir alan araştırması yapılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, sahadan veri toplamak için, odak grup görüşmelerinde bulunulmuş, kişisel görüşmeler yapılmış ve gözlem tekniğine başvurulmuştur. Bu kapsamda, toplam 32 kişiden oluşan 4 farklı grupta Odak Grup Görüşmesi (OGG) yapılmıştır. Odak grup görüşmelerindeki gönüllü katılımcılar, ilçe merkezinde görevli müdür, müdür yardımcısı, öğretmenler, resmi kurum yöneticileri ve STK temsilcilerinden oluşmaktadır. OGG görüşmeleri lise, ortaokul ve STK temsilcileri olmak üzere gruplandırılmıştır. Görüşmelerinin en kısı 60 dakika en uzun 90 dakika sürmüştür.

Bununla birlikte, öğretmenler, okul idarecileri (müdür ve müdür yardımcısı), STK temsilcileri, mahalle muhtarları, uzmanlar, sağlık personelleri, Milli Eğitim İlçe Müdürlüğü, İlçe Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü, Harran Belediyesi Başkanlığı, Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüğü, Harran Tarım İlçe Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma Müdürlüğü gibi ilçedeki önemli kurumların yönetici ve personellerinden oluşan toplam 19 kişi ile yüz yüze görüşmeler de yapılmıştır (Tablo 1). Görüşmelerin en kısı 20 dakika en uzun 2 saati bulmuştur.

Gerek yüz yüze yapılan kişisel görüşmeler gerekse odak grup görüşmelerindeki katılımcılar, *amaçsal örneklem* yöntemine göre seçilmişlerdir. Böylelikle de araştırmanın amacına hizmet edebileceği düşünülen kişi ve gruplarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, kız çocuklarının eğitime erişimleri ve sosyalleşmelerinin önündeki engelleri anlamak için veri sunabilecek kişilerden seçilmişlerdir. Ve katılımcılar, ya doğrudan sorunun bir parçası olanlardır ya da dolaylı olarak sorunun bir parçasıdır. Örneğin, müdür, müdür yardımcısı, öğretmenler ve STK temsilcileri gibi bölgede kız çocuklarının eğitime erişimleri ve sosyalleşmeleri bağlamında ilişkili olan kişilerdir. Dolayısıyla, katılımcılar, bölgede yaşayan, bölgeyi bilen, bizzat kız çocukların okula devam edememesini kayıt altına alan ve bunu bilen (okul müdür ve müdür yardımcısı, öğretmenler gibi) kişilerden seçilmiş veya bölgede kız çocuklarının okullaşması için sahada aktif faaliyet yürüten STK temsilcilerinden seçilmiştir (Tablo 1).

Araştırmaya dâhil olan gönüllü katılımcıların genel profil özellikleri ve OGG'lerine dair genel bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Araştırma Katılımcılarının Genel Profil Özellikleri ve OGG'ye Dair Genel Bilgiler

Katılımcı Kodu	Yaş Grubu	Cinsiyet	Meslek	Açıklamalar
K1	30-45 yaş grubu	Erkek	Personel	GAP Personeli
K2	40-55 yaş grubu	Erkek	Mahalle Muhtarı	Harran merkez mahallelerinden bir mahalle muhtarı
K3	40-55 yaş grubu	Erkek	Mahalle Muhtarı	Harran merkez mahallelerinden bir mahalle muhtarı
K4	35-45 yaş grubu	Erkek	Yönetici	Resmi kurum yöneticisi (okul müdürü değil)
K5	45-55 yaş grubu	Erkek	Müdür	Resmi kurum müdürü (okul müdürü değil)

K6	45-55 yaş grubu	Erkek	Müdür	Resmi kurum müdürü (okul müdürü değil)
K7	40-55 yaş grubu	Erkek	Müdür Yardımcısı	Resmi kurum (okul değil)
K8	40-55 yaş grubu	Erkek	Yönetici	Resmi kurumda başkan yardımcısı
K9	25-35 yaş grubu	Kadın	Rehber	Harran'da turizm rehberi
K10	40-55 yaş grubu	Erkek	Müdür	Resmi kurum müdürü (okul müdürü dışında)
K11	40-55 yaş grubu	Erkek	Müdür	Resmi kurum müdürü (okul müdürü dışında)
K12	40-55 yaş grubu	Erkek	Müdür	Bir sivil toplum derneğinde müdür
K13	25-35 yaş grubu	Kadın	ARGE Personeli	Resmi kurumda ARGE personeli
K14	25-35 yaş grubu	Kadın	Proje Uzmanı	Resmi kurumda proje ofisi uzmanı
K15	30-40 yaş grubu	Erkek	Anaokulu Müdürü	Bir anaokulunda müdür
K16	40-55 yaş arası	Erkek	Mahalle Muhtarı	Harran merkez mahallelerinden bir mahalle muhtarı
K17	35-45 yaş grubu	Kadın	Doktor	Harran Devlet Hastanesi'nde çalışan bir doktor
K18	25-35 yaş grubu	Kadın	Hemşire	Harran Devlet Hastanesi'nde çalışan bir hemşire
K19	40-55 yaş grubu	Kadın	Ebe	Harran Devlet Hastanesi'nde çalışan bir ebe
OGG 1	25-59 yaş arası	4 erkek 4 kadın	Müdür ve Öğretmenler Grubu (Lise)	Okul müdürü, müdür yardımcısı ve 6 öğretmen (Toplam 8 kişi)
OGG 2	24-63 yaş arası	6 erkek 4 kadın	Müdür ve Öğretmenler Grubu (Ortaokul)	Müdür ve 9 öğretmen (öğretmenlerin branşları: Din kültürü, görsel sanatlar, 2 Türkçe, Arapça, İngilizce, beden eğitimi ve 2 matematik)
OGG 3	30-59 yaş arası	6 erkek 3 kadın	Müdür ve Öğretmenler Grubu (Lise)	Müdür ve 8 öğretmen (Öğretmenlerin branşları: Kimya, matematik, felsefe, coğrafya, din kültürü ve ahlak bilgisi, müzik)
OGG 4	23-45 yaş arası	1 erkek 4 kadın	STK temsilcileri	Harran ilçe merkezinde aktif faaliyet yürüten bir STK'da 5 Uzman ile görüşülmüştür.

Bununla birlikte, katılımcılar, kimliklerinin korunmasını ve ifşa edilmesini istemedikleri için, kimlikleri etik ilkeler gereği saklı tutulmuştur. Araştırma kapsamında, bölgedeki okul müdür ve müdür yardımcıları ile öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, bu konuyla doğrudan ilgili olan Aile ve Sosyal Hizmetler İlçe Müdürlüğü ve Milli Eğitim İlçe Müdürlüğü gibi resmi kurum yetkilileriyle de görüşmelere gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, GAP Sulama Birliği personeli tarım ve mevsimlik tarımda sulama işleriyle ilgilendiği ve Harran'daki mevcut durumu yakından gözlemlediği için araştırma kapsamına dahil edilmiş ve kendisinden bilgi alınmıştır. Araştırma kapsamında görüşülen Turizm rehberi de yine, kadın olması, bölgeyi gezen, gören ve bilen biri olması ve kız çocuklarının eğitime erişememelerine yakından tanık olması sebebiyle kendisiyle de görüşme gerçekleştirilmiştir.

Gerek OGG görüşmelerinde gerekse yüz yüze görüşmelerde katılımcılara, bölgedeki kız çocuklarının eğitime erişimleri ve sosyalleşme problemlerine dair sorular yöneltilmiş ve buna dair görüş ve önerileri sorulmuştur. Araştırma kapsamında yapılan tüm görüşmeler kayıt altına alınmış ve daha sonra çözümlenerek yazıya dökülmüştür. Gerek OGG görüşmelerinde gerekse yüz yüze görüşmelerde katılımcıların profillerine göre değişen sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara göre değişen soru formları kullanılmıştır. Ve bu gayet doğal bir durumdur. Örneğin, okuldaki görevli bir öğretmene sorulan sorular ile hastanedeki hekime veya okul müdürüne sorulan sorular aynı değildir. Her katılımcının veya katılımcı grubun özelliklerine göre kendilerine sorular yöneltilmiştir. Dahası, yüz yüze görüşme, anketlerden farklı olarak, sohbet esnasında, daha fazla soru sormayı mümkün kılmaktadır. Örneğin katılımcının verdiği bilgilerden hareketle yeri geldiğinde daha fazla soru da sorulabilmektedir. Sorular, kız çocuklarının eğitime erişim ve sosyalleşmede yaşadıkları sorunları öğrenmeye yönelik olmuştur. Bu kapsamda, katılımcılara, çocukların okula devam etme durumu, okula gidememe nedenleri, sonuçları vs. ile ilgili sorular olmuştur.

Öte taraftan, bu araştırmanın bazı önemli sınırlılıkları da olmuştur. Araştırmanın en önemli amaçlarından birisi de “sesi çık(a)mayan” bölgede dezavantajlı bir grup olarak kız çocuklarının sesini duyurabilmektir. Bu çalışmanın örneklem seçimine bakıldığında da hâkim grubun erkek ve yetişkin olduğu görülmektedir. Oysa çocuk coğrafyalarında ve genç coğrafyalarında

çocuk ya da gencin de bir aktör olduğu ve seslerinin duyurulması gerektiğine vurgunun olduğu bir gerçekliktir. Bu çalışmada kız çocuklarının eğitime erişimi ve sosyalleşmesi meselesi daha çok “erkek ve yetişkin” gözünden anlatılmış gibi bir izlenim verebilmektedir. Şüphesiz kız çocukları ile mülakat yapmanın zorlukları bilinen bir olgudur. Yasal izinler ve toplumsal normlar sebebiyle bu zorluk anlaşılabilir. Bu çalışma, kız çocuklarının sorunlarını kız çocuklarının gözünden değil de yetişkinler ve kurumsal kimlik gözünden değerlendirmektedir. Dolayısıyla araştırmada, kız çocuklarını ilgilendiren bir konuda doğrudan kız çocuklarını konuşturmak yerine, dışardan kişilerin yani yetişkinlerin ve kurumsal kimliği olan (ancak, bu sorun ile öyle veya böyle bir şekilde konuyla ilgili olan kişiler) gözünden anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu durumunda, araştırmacının önemli bir sınırlılığı olduğunu belirtmemiz gerekir.

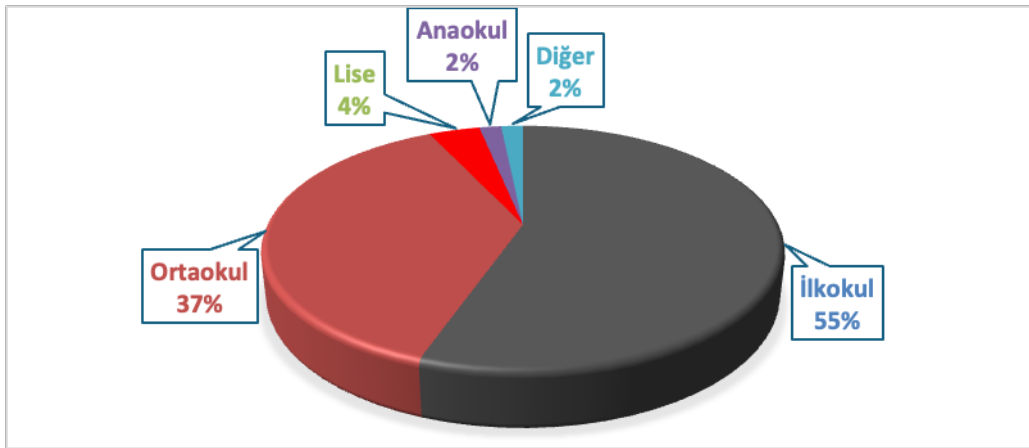
Araştırmada etik ilkelere uyulmuştur. Etik ilkeler gereği katılımcı kimlikleri gizli tutulmuş ve her bir katılımcının kimliği K1, K2, K3... şeklinde kodlanmıştır. Odak grup görüşmeleri de OGG 1, OGG 2... şeklinde kodlanmıştır. Gönüllü katılımcılara ve odak grup görüşmelerine ilişkin genel profil özellikleri Tablo 1’de ayrıntılı biçimde verilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Eğitim Olanakları, Sorunlar ve İhtiyaçlara Yönelik Bulgular

Okul binalarının fiziksel durumu, öğretmen eksikliği ve eğitim materyallerinin yetersizliği, eğitim binalarının uzaklığı, ulaşım sorunu gibi nedenler de Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitim almasını olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Harran ilçesinde, 102 ilkököl (%55), 69 ortaokul (%37), 8 lise (%4), 3 anaokulu (%2) ve 3 (%2) diğer (özel eğitim ve halk eğitimi) bulunmaktadır. Dolayısıyla, kademelerine göre Harran’da okulların %92’si ilkököl ve ortaokullardan oluşmaktadır (Şekil 2). Elbette ki, burada okul sayısının belirtilmesi, erişebilirlik için yeterli görülmeyebilir ancak, yapılmış pek çok araştırmanın (Güray & Kemeç, 2016; Sezer vd., 2018; Duman & İrcan, 2020; Çiftci, 2025) ortaya koyduğu sonuçlar, okul sayısının ve mekânsal dağılımın okula erişim ve okula devam üzerindeki etkisini göstermektedir.

Şekil 2: Kademelere Göre Harran İlçesindeki Okulların Dağılımı

Kaynak: Harran İlçe Eğitim Müdürlüğünden alınan verilerden hareketle tarafımızca derlenmiştir.

Bununla birlikte, Harran’da bulunan liseler ve bu liselerdeki, derslik, öğretmen ve öğrenci sayıları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Harran'daki Liseler ve Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Harran Lise Dağılımı	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Harran Borsa İstanbul Anadolu Lisesi	30	48	1076
Harran Koyunluca Çok Programlı Anadolu Lisesi	15	18	950
Harran Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	19	18	831
Harran Şehit İbrahim Taş Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	12	28	387
Hayatı Harrani Anadolu İmam Hatip Lisesi	26	47	1023
Selahaddin Eyyubi Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	22	26	603
Süleyman Demirel Çok Programlı Anadolu Lisesi	24	33	866
Damlasu Çok Programlı Anadolu Lisesi	24	24	985

Kaynak: Okul Tanıtımı (2024).

Harran'daki liselerde toplam derslik sayısı, 172, toplam öğretmen sayısı 242 ve toplam öğrenci sayısı 6.721'dir. Bu da demek oluyor ki, liseler için okul başına ortalama derslik sayısı: 21.5; okul başına ortalama öğretmen sayısı 30.25; okul başına ortalama öğrenci sayısı 840.12'dir. 39.08 öğrenci başına 1 derslik düşmektedir. 27.77 öğrenci başına 1 öğretmen düşmektedir. Öte yandan, Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan verilere göre, 2023-2024 yıllarında görev yapan toplam personel sayısı 984'tür ve 2070 norm var. Belirtilen ihtiyaç ise, 1086'dır (Tablo 3).

Tablo 3: Harran İlçesi Resmi Okul/Kurum Personel Durumu

GÖREV ÜNVANI	2023-2024		
	Mevcut	Norm	İhtiyaç
İlçe Milli Eğitim Müdürü	1	1	0
İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü	3	3	0
Okul Müdürü	34	128	94
Müdür Başyardımcısı	5	6	1
Müdür Yardımcısı	57	179	122
Öğretmen	864	1753	889
Kadrolu Aşçı ve Yardımcısı	4	-	-
Kurum Personel Sayısı	16	27	11
TOPLAM	984	2070	1086

Kaynak: Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2024.

Ayrıca, Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan verilere göre, ilçede 864 öğretmenin görev yaptığı, 889 öğretmene ihtiyaç duyulduğu ve 16 kadrolu öğretmenin de ilçe dışına görevlendirme olarak gittiği belirtilmiştir. Yine aynı verilere göre, ilkökul derslik sayısının 509 olduğu, ilkökul derslik başına düşen öğrenci sayısının 30 olduğu; 380 ortaokul derslik sayısının olduğu ve ortaokul derslik başına düşen öğrenci sayısının ortalama 33,89 olduğu; 186 ortaöğretim (lise) dersliğinin olduğu ve ortaöğretim lise derslik başına düşen öğrenci ortalamasının 32,5 olduğu belirtilmiştir (Tablo 4). Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2024 yılı verilerine göre, ilkökul derslik ihtiyacının 28, ortaokul derslik ihtiyacının 20 olduğu belirtilmiştir. Öte yandan, 160 anaokulu/anasınıfı dersliği 12 anasınıfı/anaokulu derslik ihtiyacı olduğu ve toplamda 3016 öğrencinin kazandırıldığı belirtilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: 2024-2025 Derslik Sayıları ve Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

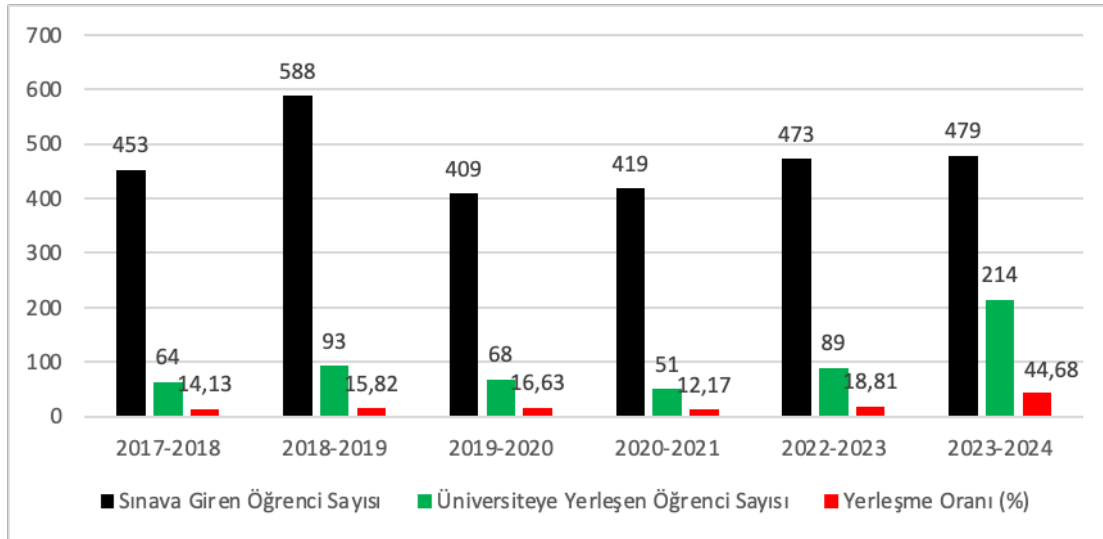
İlkokul Derslik Sayısı	İlkokul Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Ortaokul Derslik Sayısı	Ortaokul Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Ortaöğretim (Lise) Derslik Sayısı	Ortaöğretim (Lise) Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
509	30	380	33,89	186	32,5

İlkokul Derslik İhtiyacı		Ortaokul Derslik İhtiyacı		Ortaöğretim Derslik İhtiyacı	
28		20		0	
Anaokulu ve Anasınıfı Derslik Sayısı	Anasınıfı Derslik İhtiyacı	Kazandırılan Öğrenci Sayısı			
160	12	3016			

Kaynak: Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2024.

Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, 2023 yılında sekizinci sınıf öğrenci sayısı 2.625'tir. Bunların, 1541'i Liselere Giriş Sınavı'na (LGS) girmiştir. Dolayısıyla, sekizinci sınıf öğrencilerinin %58,70'i LGS sınavına girmiştir. Bu da sekizinci sınıf öğrencilerinin neredeyse %42'sinin sınava girmediğini göstermektedir ki bu oran çok yüksektir ve öğrencilerin önemli bir bölümünün ortaokulu bitirdikten sonra ortaöğretime (liseye) başlamadığı konusunda önemli bir ipucunu sunmaktadır. 12 sınıfların YKS sınavıyla ilgili bilgililerine bakıldığında ise, 2017-2018'de öğrencilerin %14'ü; 2018-2019'da öğrencilerin %15,82'si; 2019-2020'de öğrencilerin %16,63'ü; 2020-2021'de öğrencilerin 12,17'si; 2022-2023'te öğrencilerin %14,13'ü üniversitelere yerleşmiştir. En son 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında ise, 479 on ikinci sınıf (lise son) öğrencisinden 214'ü yani öğrencilerin %44,68'i üniversiteye yerleşmiştir (Şekil 3) (Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2024). Bu da liseyi bitiren öğrencilerin yarısından fazlasının (%55,32) üniversiteye başlamadığını ve dolayısıyla da aslında okullaşma oranının görece düşük olduğunu göstermektedir.

Şekil 3: Üniversite Sınavına Giren ve Yerleşen Öğrenci Sayı ve Oranları (2022-2024)

Kaynak: Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2024 verileri tarafımızdan derlenerek oluşturulmuştur.

İlçedeki eğitim ihtiyaçları ve sorunlar, sahada yaptığımız görüşmelerde de katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Görüştüğümüz katılımcılardan bazılarının görüşleri şöyle olmuştur:

“Mahallemizin genel olarak eğitim düzeyi çok düşük. Öğretmen sayısı yetersiz ve öğretmenlerin çoğu ücretli öğretmen olarak çalışıyorlar. Bundan dolayı, bu konuda şikayetçiyiz. Mahallemizden ailesinin maddi durumu biraz iyi olanların lise ve üniversite okuyan çocukları yazın turizm sektöründe çalışmak için başka şehirlere gidiyorlar. Okumayan gençler ise İstanbul'da tersane ya da Mersin'de termik santralde düzenli olarak çalışıyorlar” (K2).

“Yurt tarzı barınma alanlarının olmaması, özellikle kız öğrencilerin okula devamını zorlaştırıyor” (K12).

“İlkokul ve ortaokula kadar kız çocuklarının eğitime izin veriliyor. Ama, ergenlik dönemine yaklaşan kız çocuklarının eğitimi devam ettirilmek istenmiyor” (K15).

“Hafta sonları açık öğretim dersleri veriyoruz ve özellikle kız öğrencileri bu derslere yoğun ilgi gösteriyor. Ama, öğrenciler derslere erişimde sıkıntılar yaşıyorlar. Özellikle kız öğrenciler, okula gelip gitme konusunda zorluklarla karşılaşılıyorlar” (OGG 1 katılımcısı).

“Son zamanlarda lise öğrencilerinin bir kısmı liseden çıkışını alıp bize (Halk Eğitim Merkezi) gelerek okuma yazma kursuna katılmak istiyorlar ve maalesef bunların büyük bir kısmı doğru dürüst okuma yazmaları yoktur” (K7).

“Dağlık [Tektek Platosu] bölgelerde elektrik kesintileri sık sık yaşanıyor. Bu bölgelerde birleştirilmiş sınıflar fazla. Öğretmenler de ne yazık ki zorlu koşullarda görev yapıyorlar” (K15).

Yukarıda katılımcıların dile getirdikleri sorunlar, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden aldığımız verileri de doğrulamaktadır. Tüm bu veri ve bulgular da ilçede eğitim olanaklarının kısıtlı olduğunu ve eğitimin yetersiz alt yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Kurumlardan aldığımız verilere ek olarak, sahada yaptığımız görüşmelerde de eğitim sorunları ve ihtiyaçları ortaya serer nitelikte olmuştur. Nitekim katılımcılar, öğretmen sayısının yetersiz olduğundan, daha çok ücretli öğretmenlerin görev aldığından, okul binalarının kapasitelerinin yetersiz olduğundan ve dersliklerin kalabalık olmasından şikayetçi olmuşlardır. Özellikle de okula ulaşımında sorunların olduğu, kız çocuklarının okula ulaşmada daha fazla zorluk çektiği, yurt gibi kız çocuklarının barınabileceği alanların yeterli olmaması, sıklıkla dile getirilen sorunlardan olmuştur.

Engelleyici Faktörlere İlişkin Bulgular

Harran’da, kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Alan araştırması kapsamında yaptığımız gözlem ve görüşmeler, ilçede, kültürel normlar, toplumsal yapı, geleneksel yapı, ataerkillik, erken yaşta evlilik, ailelerin maddi zorlukları ve eğitim altyapısının yetersizliği, mahalle baskısı gibi etmenlerin, bu sorunun ortaya çıkmasında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Özellikle, yoksulluk ve geleneksel cinsiyet algısı, kız çocuklarının eğitime devam etme oranlarını ciddi şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla, kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen sebepler çeşitlilik göstermektedir. Pek çok faktörün bir araya gelmesiyle adeta karmaşık bir durum ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, bu kökleşmiş soruna isabetli çözümler getirmek için sorunun kaynaklarının/nedenlerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan hareketle, aşağıdaki alt başlıklarda kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen nedenler tartışılacaktır.

Sosyoekonomik Koşullar ve Yoksulluk

Harran ilçesindeki kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen en önemli faktörlerden biri, ailelerin yaşadığı ekonomik zorluklar ve ilçenin genel olarak içinde bulunduğu yoksulluk sarmalıdır. Birçok aile, tarım veya mevsimlik işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Düşük gelir düzeyi, ailelerin eğitim harcamalarını karşılamalarını zorlaştırmaktadır. Okul masrafları, kıyafet, ulaşım ve diğer eğitim giderleri aile bütçesi üzerinde ek bir yük oluşturmaktadır. Çünkü, ekseriyetle yoksul ve çok çocuklu ailelerin yaşadığı Harran ilçesinde, eğitimin temel gereksinimlerinden biri olan kırtasiye malzemeleri, kitaplar ve kıyafetler, aileler için önemli bir maliyet oluşturmaktadır. Bu masraflar, özellikle birden fazla çocuğu olan aileler için daha da zorlayıcı hale gelmektedir. Başta mahalle muhtarları ve mahalle sakinleri olmak üzere, ilçede yaptığımız görüşmelerde katılımcılar tarafından yoksulluğa özellikle dikkat çekilmiştir:

“Mahallemizin dörtte biri yardıma muhtaç yaşıyor” (K2).

“Mahallemizin nüfusu yaklaşık 1600 kişi ve ortalama 10 Suriyeli ev var. Yaklaşık 400 hanemiz var. Bu hanelerin çoğu topraksız. Sadece 3-5 hane arazi sahibidir burda. (...) Mahallemizin ekonomik durumu çok kötü. Ekonomik durumu çok kötü olanların oranı %70’tir. Mahallemizde, yaklaşık 200’den fazla hane sosyal destek alıyor” (K3).

Bununla birlikte, sahada yaptığımız araştırmalar neticesinde gerek gözlemlerimiz gerekse de uzmanlarla yaptığımız görüşmeler, ilçede çocukların çok ciddi hijyen ve beslenme sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı göstermektedir. Harran Devlet Hastanesi'nde yaptığımız görüşmelerden bir doktor ve bir ebe katılımcının aşağıda ifade ettikleri cümleler oldukça çarpıcıdır:

"İyi yıkanmıyorlar, kolonyalı pamuk sürdüğümüzde esmer bir çocuk hemen beyazlaşıyor. Çok yıkanmıyorlar..." (K17).

"Epey çocukta bir alışkanlık var, yanlış bir durum ve maalesef devam ediyor. Çocuklar kışın ortasında terlik veya yazlık ayakkabı ile geliyorlar, elbiseleri ince ve temiz değil, başta yoksulluktan olduğunu düşünüyordum ama sonra anladım ki alışkanlık..." (K17).

"Çocuklar sağlıklı anne sütü emmiyorlar... Kadınların çoğu ilk çocuklarına anne sütlerini vermemeye çalışıyorlar ki erkenden tekrar hamile kalmassınlar ve memeleri sarkmasın. Bu da çocukların sağlıklı büyümelerini engelliyor. Buna ek olarak sağlıklı beslenmedikleri için buradaki çocuklarda bağışıklık sistemi çok zayıf" (K19).

Öte taraftan, Harran'da, kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen en önemli faktörlerin başında şüphesiz ki kız çocuklarının erken yaşta çalışmak zorunda kalması gelmektedir. Nitekim, maddi durumu kötü olan aileler, kız çocuklarını erken yaşta işgücü olarak kullanmak zorunda kalmaktadır. Aileleri tarafından, ev işlerine veya tarlada çalışmaya yönlendirilen kız çocukları, eğitime erişimde sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, bu konuda, resmi kurumların, maddi durumu kötü olan ailelere yönelik yeterli sosyal desteği sağlayamaması, eğitimde eşitsizlikleri artırdığının özellikle de kız çocuklarının eğitime erişimini kısıtladığının da belirtilmesi gerekir.

Özetle, Harran ilçesindeki sosyoekonomik kısıtlılıklar ve yoksulluk durumu, ailelerin eğitim masraflarını karşılamada yaşadığı zorluklarla birleşerek, kız çocuklarının okula gitme oranlarını ne yazık ki düşürmektedir. Ailelerin maddi durumu, eğitime yönelik tutumlarını ve kız çocuklarının eğitimdeki rolünü şekillendiren önemli bir faktördür. Eğitim maliyetleri, ulaşım zorlukları ve yetersiz eğitim altyapısı gibi sorunlar, kız çocuklarının okula devam etmelerini olumsuz yönde etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, ekonomik zorluklar ve yoksulluk, Harran ilçesindeki kız çocuklarının eğitim hayatını olumsuz etkileyen çok yönlü bir sorundur. Elbette ki, ailelerin sosyoekonomik olarak desteklenmesi ve eğitim imkanlarının genişletilmesi çocukların eğitime erişimde karşılaştıkları zorlukları aşmaları için elzem bir müdahale alanı olarak görünmektedir.

Çocuk işçiliği ve mevsimlik tarım

Harran ilçesinde çocukların okullaşmasının ve sosyalleşmesinin önündeki en büyük sosyoekonomik bariyerlerden birisi bölgedeki yoksulluğa bağlı olarak mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçiliği gelmektedir. Daha önce başta Şanlıurfa ve ilçelerinde olmak üzere bölgede yapılan çalışmalar (Benek & Ökten, 2011; Arslan, 2018; 2023; Benek vd., 2020; Benek & Baydemir, 2021), bize, mevsimlik tarım işçiliğinin ve çocuk işçiliğinin yörenin ciddi bir sorunu haline geldiğini göstermektedir.

Şanlıurfa'da mevsimlik tarım işçiliği ve mevsimlik tarımda çocuk işçiliği o kadar yüksektir ki, bu durum doğrudan çocukların okullaşmasını engellemektedir. Çünkü çocuklar aileleriyle birlikte tarlada çalışmak zorunda kalmaktadır. Mevsimlik tarımda çalışan ailelerin çocukları okula iki ay geç başlamakta ve okullar kapanmadan iki ay önceden okuldan ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Pek çok çocuk da bu sebeple okulunu bırakmak zorunda kalmaktadır ki bu çocukların başında kız çocukları gelmektedir. Araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerde, katılımcılar konu ile ilgili şunları dile getirmişlerdir:

"Yaklaşık 500 hane bulunuyor bizde. Bunların çoğu topraksız. Mahallede 12-15 civarı toprak sahibi hane var. (...) Mahallenin %70'i ekonomik olarak çok kötü durumda. Yaklaşık 100 hane sosyal destek alıyor. İşte, kömür, yemek ve aile desteği filan... Mahallemizin %70'i mevsimlik işçiliğinde çalışıyor. Aileler, Konya, Kayseri, Niğde, Eskişehir, Afyon, Karadeniz ve Malatya illerine çalışmak için gidiyorlar. Mevsimlik tarım işlerinde çalışmak için oralarda çadırlarda kalıyorlar. Elektrik giderlerini kendileri karşılıyor. Su ihtiyaçlarını kaymakamlık tarafından karşılanıyor" (K16).

"Harran merkezde toprağı olmayanların oranı yaklaşık %90 civarında. Bunların bir kısmı esnaflıkla, bir kısmı mevsimlik tarım işçiliği ile, bir kısmı da aile ferlerinde bir veya birkaç il dışına (İstanbul'da tersanelerde, Mersin'de Rus Nükleer Santralında veya Antalya ve çevresinde turizmde) gidip çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar."

Mevsimlik tarım işçisi olan çocukların aileleri tarım işçiliğine gittiğinde ailelerini ikna ederek çocukları okul dönemi bitene kadar pansiyonda tutmaya çalışıyoruz. Okul bittikten sonra ailelerinin yanına gönderiyoruz. Gerekğinde kendi bütçemizden [cebimizden] bile yol ücreti gibi destekleri sağlıyoruz.” (K15)

“Halk Eğitim Merkezi olarak son zamanlarda daha çok mevsimlik tarım işçi ailelerinin çocuklarına yönelik METİP kapsamında telafi kursları vermekteyiz.” (K6)

Benek ve Baydemir, “Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğini Azaltmak İçin Bir Model Önermesi: ‘Eğitime Erişim ve İletişim Birimi’nin Kurulması” başlıklı çalışmalarında da mevsimlik tarımda çocuk işçiliğine dikkat çekilmektedir. Çalışmada, çocuk işçi sorununun, Türkiye’nin ve özellikle GAP Bölgesi’nin “kangreni” haline geldiği belirtilmektedir. Mevsimlik tarımda çalışan çocukların, kötü yaşam koşulları ile birlikte eğitime erişememe sorunuyla da karşılaştıkları, çocukların önemli bir bölümünün mevsimlik tarım ilerinden dolayı eğitime devam edemediği ve bunun da çocuklar için ciddi bir sorun olduğu anlatılmaktadır. Çalışmada, bu sorunun çözümü ve mevsimlik tarımda çocuk işçiliğinin azaltılması için de “Eğitime Erişim ve İletişim Birimi” adında bir uygulama modeli önerilmektedir. Önerilen bu model, sadece eğitime erişim sorunu yaşayan öğrencilere ve ailelerine yönelik sistemli ve kayıtlı bir çalışma modelidir. Çalışmada, netice itibariye, söz konusu modelin hayata geçmesi durumunda hem çocuk işçiliğinin azaltılabileceği hem de çocukların daha kolay eğitime katılmalarının mümkün olabileceği ifade edilmektedir (Benek & Baydemir, 2021).

Sosyal ve Kültürel Normlar

Geleneksel yapı

Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini etkileyen önemli faktörlerden birisi de yöredeki geleneksel yapıdır. Şüphesiz ki, geleneksel yapı, toplumun değerlerini, inançlarını ve sosyal normlarını belirlemektedir. Geleneksel yapı, eğitimle ilgili çeşitli engelleri ve kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir. Her şeyden önce, geleneksel yapı, cinsiyet rolleri konusunda belirgin bir ayırım yaratmaktadır. Kız çocukları genellikle “evin içinde görevler üstlenmeye” ve “ev işlerine” yönlendirilirken, erkek çocukların eğitimi daha öncelik kazanmaktadır. Bu durum, kızların eğitim hayatına devam etme durumunu olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, daha sonra da detaylı biçimde tartışılacağı üzere, geleneksel toplum yapısında, kız çocuklarının erken yaşta evlenmesi yaygındır. Bu durum, eğitimlerinin kesilmesine ve gelecekteki fırsatlarının sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Kız çocuklarının eğitim alması yerine, erken yaşta evlilikler ön plana çıkmaktadır.

Geleneksel yapı, eğitime bakışını da etkilemektedir. Nitekim sahadaki gözlemlerimizden ve yaptığımız görüşmelerden, bazı ailelerin, “kız çocuklarının eğitiminin gereksiz olduğu” inancına sahip olduğu; geleneksel yapıya bağlı olarak ailelerin “kızların ev içinde kalmasının ve ev işlerine yardımcı olmasının” daha önemli olduğunu düşünebildiği anlaşılmıştır. Bu nedenle, eğitim harcamaları yapılmamakta ve kız çocukları okula gönderilmemektedir.

Geleneksel toplumsal yapıda aile içi hiyerarşi de son derece önem arz etmektedir. Geleneksel yapıda, aile içindeki hiyerarşi genellikle erkeklerin otoritesini öne çıkarmaktadır. Ataerkillik başlığında da detaylı belirtildiği gibi, geleneksel yapıya bağlı olarak erkek egemen düşüncesi, kız çocuklarının kendi eğitimleri hakkında söz sahibi olmalarını engelleyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Aile üyeleri, kızların eğitime yönelik kararlar alırken genellikle erkeklerin görüşlerini dikkate almakta kadınların görüşleri çoğu kez önemsenmez.

Geleneksel bir toplumun en temel özelliklerinden birisi de kültürel normların sürdürülmesi ve yeniden üretimidir. Geleneksel yapı, belirli kültürel normları sürdürme ve yeniden üretme eğilimindedir. Bu normlar, genellikle kız çocuklarının eğitime karşı “olumsuzluk” içermektedir. Geleneksel yapı, Harrandaki kız çocuklarının eğitime erişimini kısıtlayan bir engel olarak belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kız çocuklarının eğitiminin teşvik edilmesi, toplumsal ilerleme ve eşitlik açısından kritik bir adım olacağı muhakkaktır.

Ataerkillik

Ataerkillik, toplumsal ve kültürel bir sistem olarak erkeklerin, kadınlar üzerinde otorite ve kontrol sahibi olduğu bir yapıyı ifade etmektedir. Bu sistemde, erkekler genellikle ailede, toplumda ve ekonomik alanda daha fazla güç ve hakka sahiptir. Ataerkil toplumlarda, erkeklerin karar alma süreçlerinde daha fazla söz sahibi olması, kadınların ise genellikle daha sınırlı roller üstlenmesi yaygındır. Bu yapı, cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmekte ve kadınların sosyal, ekonomik ve politik haklarının kısıtlanmasına yol açmaktadır.

Ataerkil yapıda, genellikle kız çocuklarının eğitime karşı olumsuz bir tutum geliştirme söz konusudur. Aileler, “erkek çocukların eğitiminin daha önemli olduğunu” düşünmekte ve “kız çocuklarını okula göndermektense evde kalıp ev işlerine yardımcı olmalarını” tercih etmektedirler. Yine, ataerkil toplumlarda olduğu gibi Harran’da da kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi yaygındır. Harran’daki bu durum, kızların eğitimlerine devam etme imkanını ortadan kaldırmakta ve onları aile içinde sınırlı rollerle sınırlamaktadır. Ataerkillik ve geleneksel yapının dayattığı erken evlilik, kız çocuklarının potansiyellerini gerçekleştirmelerini de ciddi biçimde etkilemektedir. Çünkü böyle bir yapıda, kadınların ve kız çocuklarının kendilerini ifade etme imkânı kısıtlıdır. Harran ilçesi, ataerkil düşünce yapısının egemen olduğu bir toplumsal yapı söz konusudur:

“Burada baba, abi, eşi, kaynana... hepsi, yeni gelin veya genç kızlar adına konuşuyorlar. Kızların kendilerini ifade etmelerine müsaade dahi edilmiyor” (K17).

“Geleneksel Yapı” başlığında da belirtildiği gibi, ataerkil sistemde, aile içinde erkeklerin söz hakkı daha fazladır. Bu durum, kız çocuklarının eğitime dair kararların genellikle erkek aile üyeleri tarafından alındığı anlamına gelmektedir. Ataerkil sistemde, kızların sadece kendi eğitimleri değil, aynı zamanda kendi genel yaşamları hakkında bağımsız karar alma süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Ataerkil toplumlardaki bazı kültürel inançlar, kız çocuklarının eğitim almasının “gereksiz” olduğunu düşüncesi baskın kılabilir. Bu tür inançlar, kız çocuklarının eğitim fırsatlarını kısıtlayarak hem ataerkil yapının hem de geleneksel kodların sürdürülmesine ve yeniden üretilmesine sebep olmaktadır.

Araştırma kapsamında görüştüğümüz OGG 4 katılımcıları, “Kız çocuklarının ev işlerine yardım etmeleri gerektiği” düşüncesi, onların eğitime katılımlarını engellediğini dile getirmişlerdir. Dahası, aile içi engellerin de bulunduğu dikkat çekilmiştir. Babanın kız çocuğunun okula gitmesine engel olduğu, annenin ise, kız çocuklarının dışarı çıkmasına engel olduğu dile getirilmiştir. Bu sebeple de annelerin kız çocuklarının eğitime yönelik bilinçlendirilmesi gerektiği, bu bilinçlendirmenin de büyük bir fark yaratabileceği anlatılmıştır. Katılımcılar, karar verici çoğu durumda anne olsa da toplumsal normların daha belirleyici bir engel oluşturduğunu; inançsal faktörlerin kız çocuklarının lise eğitime devam etmeme konusunda etkili olduğunu; babanın izin verdiği durumlarda bile annenin kız çocuğunu okula göndermediğini ve bunalara dair örneklerin mevcut olduğunu söylemişlerdir (OGG 4).

Toplumsal cinsiyet rolleri

Toplumsal cinsiyet algısı, toplumun biyolojik cinsiyetten beklediği rollere atıf yapmaktadır. Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini etkileyen önemli faktörlerden biri, toplumsal cinsiyet rolleridir. Bu roller, geleneksel ve kültürel normlar tarafından belirlenen ve bireylerin davranışlarını, sorumluluklarını ve beklentilerini şekillendiren bir işleve sahiptir. Daha önce de belirtildiği gibi, geleneksel ve ataerkil yapıya sahip toplumlarda, kız çocuklarına yönelik toplumsal beklentiler ve algılar, genellikle aile bakımına ve ev işlerine bağlanmaktadır. Aileler, kız çocuklarının, “kız olmalarından ötürü”, eğitimden çok evde kalıp ev işlerine yardımcı olmalarını veya “tarlaya gidip çalışmalarını” tercih etmektedir. Sonuç olarak, geleneksel yapının, ataerkilliğin ve toplumsal cinsiyet algısının egemen olduğu Harran’da bazı aileler, özellikle erkek çocukların eğitimi daha fazla öncelik taşıdığı için kız çocukları okula göndermemektedirler. Elbette ki bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin net bir yansımasıdır ve kızların eğitim hakkını açık biçimde ihlali demektir.

Öte taraftan belirtmemiz gerekir ki, görüştüğümüz katılımcılardan bazıları, özellikle de yaygın toplumsal cinsiyet algısına karşılık, kız çocuklarına imkân sağlandığında, kız çocuklarının, erkek çocuklardan daha istekli ve daha başarılı olduklarının altını çizmişlerdir:

“Şartlar sunulduğunda, Harran’da kızlar erkeklere göre daha istekli ve daha çalışkan oluyorlar” (K14).

“Harran’da kız çocukları erkek çocuklardan daha zeki ve ortam da sunulduğunda daha fazla okumaya meyilli oluyorlar” (K9).

“Ayrıca, mahallede kız çocuklarının pansiyonlarda kalma konusunda erkek çocuklardan daha isteklidir. Her lisede neredeyse 200 kişilik kız pansiyonu var ve tüm pansiyonlar doludur” (OGG 1 katılımcısı).

Yukarıda katılımcıların anlattıklarına benzer durumları, Benek ve diğerlerinin Şanlıurfalı mevsimlik tarım işçi aileleri üzerine yaptıkları çalışmalarında görüştükleri kız çocuklarının ifadeleri üzerinden de görebiliyoruz. Benek ve diğerlerinin araştırmalarına katılan kız çocukları, aslında okula gitme konusunda oldukça istekli ve bu bilinçli oldukları, hedefsiz olmadıklarını ve kendilerine fırsat sunulması durumunda hedeflerini gerçekleştirmek istedikleri dile getirmişlerdir. Bu anlamda, mevsimlik tarımda çalıştığı için okula gidemeyen Şanlıurfalı iki kız çocuk işçinin aşağıdaki ifadeleri oldukça aydınlatıcıdır:

“Umutlarım var, hayallerimi gerçekleştirmek istiyorum. (...) Üniversite sınavına girip eczacılık bölümünü kazanmak istiyorum. Alacağım maaşla da anne ve babama bakacağım” (Zeynep, mevsimlik tarımda çalışan Urfalı bir çocuk işçi, 16 yaşında).

“Her şeye rağmen hayallerimin peşinden koşuyorum. Yani umutlarımı yitirmedim. Okulda çok düşük notlar da alıyorum. Çünkü derslerime odaklanamıyorum ve çalışmıyorum. Ama hayallerimi asla yıkmadım. Eğer ben hayallerimin peşinden gitmezsem hayatım hep böyle devam edecek” (Zehra, mevsimlik tarımda çalışan Urfalı bir çocuk işçi, 14 yaşında). (Benek vd., 2020, s. 85).

Toplumdaki yaygın cinsiyetçi algılar, kız çocuklarının eğitim almasını olumsuz etkilemektedir. Kızların eğitimde başarılı olmalarının veya yükseköğrenim görmelerinin toplumda nasıl karşılandığı, eğitime katılımlarını etkileyen bir diğer faktördür. Toplumsal cinsiyet rolleri, Harran’daki kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen önemli bir faktördür. Bu durumun aşılması, toplumsal farkındalığın artırılması, cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve ailelerin desteklenmesi ile mümkün olacaktır.

Erken yaşta evlilik, kuma ve akraba evlilikleri

Şanlıurfa, Türkiye’de evlilik oranlarının ve doğurganlık hızının en fazla olduğu illerden birisidir. Ayrıca, akraba evliliğinin en fazla olduğu (%17,7) ildir (TÜİK, 2024). Şanlıurfa’nın Harran ilçesi de doğurganlığın fazla olduğu, çocuk sayısının fazla olduğu, erken yaşta evliliklerin olduğu, akraba evliliğinin fazla olduğu ilçelerden birisidir. Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen bir diğer önemli faktör, erken yaşta evlilik ve genel olarak evlilik olgusudur. Bu durum, birçok sosyal, kültürel ve ekonomik etkenle bağlantılıdır:

“Evlendirmede başlık parası alma azalmış durumda; “Süt parası” adı altında kıza çeyiz katkısı olarak 100-150 bin TL isteniyor. Kız çocuğuna evlenirken fikri soruluyor. Mahallede ikinci evlilikler yaygındır” (K1).

“Kızlar, genelde kapalı bir ortamda bulunuyor ve kapalı ortamdaki çıkma durumunu erken evlilikle aşmaya çalışıyorlar” (K13).

“İlçede maalesef berdel evlilikler ve kumalar devam ediyor. Berdel evlilikte bir taraf yeniden evlenirse veya boşanırsa kural gereği diğer taraf da evlenir veya boşanır. Diğer taraf bunu yapmazsa ciddi baskı ve ötekileştirmelerle karşılaşır” (K5).

Bununla birlikte, araştırma kapsamında ilçede görevli olan bir doktor ile yaptığımız görüşmede oldukça çarpıcı bilgilere de ulaştık. Nitekim, görüştüğümüz katılımcı, muayene ettiği bazı çocuk hastaların hamile olduklarını tespit ettiğini söylemiştir. Katılımcı, 18 yaş altında çok sayıda hamilelik ve doğum hastalarının olduğunu, aileleriyle sorun yaşadıklarını, durumu ilgili birimlere bildirdiklerini ancak bir sonuç alamadıklarını dile getirmiştir:

“18 yaş altı epey hamilelik veya doğum hastaları geliyor ve biz bildirim yapıyoruz ama bir şey çıkmıyor... 18 yaş altında 3 defa hamile olarak geldi. Genç bir kız, ‘karnım ağrıyor’ diye geldi. Hamile çıktı ve annesi ısrarla ‘kızım kızdır ve hamile değildir’ deyip

durdu ve sonra bizi suçladı. (...). 14 yaşında hamile kalan kız geldi, meğerse amcası oğlu ile birlikte olmuş ve amcası oğlu sonra başka bir kız ile evlendi” (K17).

Bununla birlikte, araştırma kapsamında ilçe devlet hastanesinde görüştüğümüz sağlık personelleri, kuma evlilikler ve akraba evlilikleri ile ilgili şunları dile getirmiştir:

“2 evli birinin bir eşi Harran’da diğeri eşi merkezde oturuyor. Gece Harran’da iken Urfa merkezdeki eşin rahatsızlanması üzerine gece Harran’dan merkeze gidiyor ve eşi ambulans ile hastaneye kaldırılıyor. Harran’daki eşi de hasta numarası yapıp hastaneye geliyor ve Urfadaki eşini arayıp hasta olduğunu söylüyor ve eşi bu sefer Urfadan Harran’a geliyor” (K18).

“İlginç bir şey daha var ki genç kızların çoğu kuma olarak gitmek istiyorlar. Çünkü ilk eş olarak gittiklerinde belli bir süre sonra kendisine kuma geleceğini ve dolayısıyla kendisine kuma gelmesini istemediği için kendisi kuma olarak gidip first lady olarak kalmak istiyorlar” (K19).

Burada akrabalık evlilikleri fazla, onun için akrabalık evliliğinde dolayı hastalıklar halan devam ediyor” (K17).

Özetle, Harran’da özellikle kırsal kesimde, erken yaşta evlilik, kuma evlilikler ve akraba evlilikleri yaygın bir gelenektir. Kız çocuklarının ergenlik döneminde veya ergenlik dönemine girmeden önce, aileleri tarafından evlendirilmesi yaygın bir gelenektir. Bu durum, onların eğitim hayatına son vermeleri anlamına gelmektedir. Erken yaşta evlilik, kız çocuklarının eğitim haklarını ihlal etmek demektir. Evlilik sonrasında genellikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar üstlenmeleri beklenmektedir. Bu da onların okula devam etme imkanını ortadan kaldıran önemli bir süreçtir. Ek olarak belirtmek gerekir ki, erken yaşta evlilik, fiziksel ve psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Genç yaşta annelik, sağlık sorunlarına ve eğitim sürecinin tamamlanamamasına neden olmaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bazı aileler, sadece geleneksel kodlar veya ataerkillik düşüncesi gibi nedenlerden dolayı değil, aynı zamanda ekonomik zorluklar nedeniyle kız çocuklarını erken yaşta evlendirmeyi tercih edebilmektedir. Kızların evlendirilmesi, ailelerin “üzerindeki maddi yükü azaltma” umuduyla gerçekleştirilmektedir.

İnanç ve geleneğin etkisi

Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini etkileyen önemli unsurlardan biri, bölgedeki inanç ve geleneklerdir. Bu inançlar ve gelenekler, toplumsal normlar ve davranış biçimleri üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Örneğin, kız çocuklarının eğitime yönelik olumsuz inançlar hakimdir. Kızların erken yaşta evlenmeleri adeta bir geleneğe dönüştürülmüştür. Kızların erken yaşta evliliğini yeğleyen bu tür yerel geleneklerde, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinden kaynaklı olarak, kızların eğitim alması engellenmekte ve hayatları sınırlı bir çerçeveye sokulmaktadır. Dolayısıyla, erken yaşta evlilik, Harran’da toplumsal inançlarla iç içe geçmiş bir durumdur. Harran’daki yaygın inanç sistemleri ve kültürel normlar, kadınların eğitim ve iş yaşamındaki kısıtlayıcı konumunu belirlemektedir. Kadınların toplumsal alanda daha pasif roller üstlenmesi gerektiği düşüncesi, kız çocuklarının eğitime erişimlerini kısıtlayan önemli bir unsurdur.

Araştırma kapsamında görüştüğümüz K15, “bu bölgede hâlâ cahiliye döneminden kalma adetler devam ediyor” diyerek bölgedeki eğitime karşı direncin köklerini kültürel normlarda gördüğünü belirtmiştir. Ailelerin çoğunun kız çocuklarına değer vermediğini; dinin yanlış yorumlanmasının da eğitim önünde bir engel olarak görülebileceğini; ailelerin, eğitimden ziyade çocukların çokluğunu ve ekonomik katkısını önemsediklerini ve bu durumun çocukların eğitime ilgisini azalttığını söylemiştir (K15).

Mahalle baskısı

Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen bir diğer önemli faktör, “mahalle baskısı”dır. Bu durum, Harran gibi, geleneksel yapının, ataerkilliğin, kültürel norm ve inançların egemen olduğu topluluklarda bireylerin veya ailelerin, içinde bulundukları topluluk tarafından belirlenen sosyal normlara ve beklentilere uyum sağlama zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.

Aileler, kız çocuklarını erken yaşta evlendirme konusunda toplumsal baskılara maruz kalabilmektedir. Komşular veya akrabalar, kızların evlenmesi gerektiğine dair aile üzerinde beklentiler oluşturabilmektedir, bu da ailelerin kararlarını etkileyen önemli bir husustur. Dahası, aile içindeki inançlar, kız çocuklarının eğitim almasına yönelik kararları etkileyebilmektedir. Aileler, geleneklerin ve toplumsal baskıların etkisiyle kızlarını okula göndermektense “evde tutmayı” tercih edebilmektedir. Dolayısıyla, “mahalle baskısı”, aile üzerinde ciddi biçimde etkilidir. Eğitim almak isteyen kız çocuklarının, mahalledeki baskılardan ötürü yaşadıkları “dışlanma korkusu”, onların “sosyal izolasyonlarına” sebep olmaktadır. Diğer çocuklar tarafından alay edilme veya ailelerin “sosyal itibar kaybetme korkusu”, kız çocuklarının okula gitme isteğini azaltan bir diğer faktördür.

Araştırma kapsamında OGG 2 katılımcıları, ailelerin çocukları eğitime konusundaki kararsızlıklarının eğitim üzerinde etkili olduğunu; kız çocuklarının evde kalma korkusuyla eğitime karşı direnç gösterdiklerini; okuyan kız çocuklarının, ailesinin ve çevresinin baskısını hissettiğini ve bu baskının eğitimi olumsuz etkilediğini; çocukların eğitilmesiyle topluma karşı daha eleştirel ve sorgulayıcı bireyler yetişeceğini, bu durumun bazı aileleri rahatsız ettiğini ve “eğitilen eleştirir” düşüncesinin çocukların eğitimine karşı bir bariyer oluşturduğunu dile getirmişlerdir (OGG 2). Diğer katılımcılar da mahalle baskısına özellikle dikkat çekmişlerdir:

“Harran’da halen kızları, kademeler yükseldikçe okula gönderme/göndermeme durumu üzerinde mahalle baskısı var.” (K10).

“Özellikle erkeklerde feodal zihniyet, yanlış din algısı ve mahalle baskısı kızların okula göndermeme durumunu yaratıyor.” (K4).

Mahalledeki komşular ve akrabalar, ailelerin eğitimle ilgili kararlarını doğrudan etkileyebilir. Eğitime gönderilen kız çocuklarına karşı toplumda/mahallede olumsuz bir tutum sergilendiğinde, aileler bu durumu göz önünde bulundurarak kızlarını okula göndermekte isteksiz hale gelebilmektedir. Kız çocukları üzerindeki bu tür sosyal baskılar, her şeyden önce eşitsizliğin başlangıç noktasını oluşturmakta ve eşitsizlikler başta olmak üzere kız çocuklarının eğitim haklarının ihlalinin yeniden üretimine neden olmaktadır. Dolayısıyla, mahalle baskısı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız çocuklarının eğitim hakkı, mahalle baskısı aracılığıyla, toplumsal normlar tarafından ihlal edildiğinde, bu durum onların toplumdaki konumunu ve yerini de ciddi biçimde olumsuz olarak etkilemektedir.

Diğer Önemli Faktörler

Kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen ve sosyalleşmelerini kısıtlayan faktörler elbette ki yukarıda sıraladığımız, sosyoekonomik faktörler, geleneksel yapı, ataerkillik, mahalle baskısı gibi önemli faktörlerle sınırlı değildir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, kız çocuklarının eğitime erişimini engelleyen ve sosyalizasyon süreçlerini etkileyen faktörler çeşitlidir ve bütün bu faktörler bir araya gelerek karmaşık bir yapıyı oluşturmaktadır. Harran ilçesinde, kız çocuklarının sosyalleşmesini kısıtlayan ve eğitime erişimlerini engelleyen diğer faktörleri şöyle sıralamak ve açıklamak mümkündür:

Birincil sorumluluklar

Harran’da kız çocukları, başta tarım ve mevsimlik tarım olmak üzere evdeki işlerde ve bakım işlerinde sıkça sorumluluk almaktadırlar. Bu durum, onların eğitimlerine zaman ayırmalarını engellemekte ve okuldan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. En önemlisi de kız çocuklarının öncelikli/birincil sorumluluğu olarak okula gitme değil, ev ve tarım işlerinde çalışmaları gerektiği anlayışı kız çocuklarının hem okullaşmasında hem de sosyalleşmesinde önemli bir engelleyici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal farkındalık eksikliği

Şüphesiz ki, kız çocuklarının eğitime erişimleri ve sosyalleşmelerinin önündeki en önemli kısıtlamaların başında toplumsal farkındalığın eksik olması veya olmaması gelmektedir. Toplumda genel olarak, eğitimin önemi ve yararları hakkında yeterli farkındalık olmadığı için, bir taraftan kız çocuklarının eğitime karşı olan tutumları olumsuz yönde etkilenmekte, diğer

tarafından da aileler kız çocuklarını okula göndermekte isteksiz olabilmektedir. Görüştiğimiz katılımcılardan bazıları, Harran ilçesinin geri kalmışlığıyla toplumsal farkındalık eksikliğini şöyle dile getirmişlerdir:

“Ben 4 yıl önce buraya doktor olarak atandım, acilde başladım ve şimdi başhekim yardımcısıyım. İlk zamanlarda deneyimli bir hemşire ben insanları dinlerken ve hastalıkları ile durumu anlatırken hep bana ‘boş ver gitsin anlatma, zaten anlamazlar’ diyordu. Bana tuhaf geldi ve maalesef ben de o anlamsız gelen hemşirenin konumuna geldim, anlatmak istemiyorum. Çünkü anlatınca da aynı hasta tekrar tekrar karşıma çıkıyor ve hatta bir defasında 3 gün önce hastam beni bana şikâyet ediyor ve soruyorum ‘doktorun söylediklerini yaptın mı?’ diye. ‘Hayır’ diyor. Burada insanlara bir şeyler anlatmak gerçekten çok zor” (K17).

“Urfalıyım, merkezde oturuyorum, 21 yıl önce Harran’a atandım ve 3 yıl ev sahibi ile aynı evin bir odasını ve aynı tuvaleti kullandım. 21 yıl içinde ne değişti Harran’da diye sorarsanız: evler arttı, okul sayısı arttı, okuyup farklı meslek sahipleri olanlar arttı ama hijyen, bilinçsizce davranma gibi davranışlar hiç değişmedi ve değişeceğini de zannetmiyorum” (K19).

Kısaca, genel olarak, toplumda, eğitim fırsatlarının kıymetinin anlaşılmaması, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ve okula gönderilmemesi hususunda mahalle baskısının daha da güçlenmesine neden olmaktadır. Öte yandan, elde edilen bulgular, toplumsal farkındalık eksikliğiyle beraber bölgedeki rol model eksikliğinin de önemli bir etken olduğunu göstermektedir:

“Öğrencilerin büyük bir kısmının seçim dönemlerinde partilerin etkinliklerine katıldığını ve parti bürolarını ziyaret ettiğini görüyorum. Bölgedeki eğitim sürecinde rol model eksikliği önemli bir sorundur ve bu eksikliğin öğrencilerin eğitimden uzaklaşmasına neden olabileceğini düşünüyorum.” (OGG 1 kapsamındaki bir katılımcı)

“Harran’da yerel rol modellerle yol almak en pratik ve en sonuç alan yoldur” (K8).

Yukarıdaki katılımcıların da ifade ettikleri gibi, kız çocuklarının eğitime erişimini kısıtlayan ve sosyalleşmelerini olumsuz etkileyen önemli nedenlerden birisi de geleneksel yapının ve ataerkilliğin güçlü olduğu, kültürel normların ve kodların baskın olduğu Harran’ın toplumsal yapısında kız çocuklarının örnek alabilecekleri rol modellerin olamaması veya çok az olmasıdır. Zira, kız çocuklarının yetiştikleri yerlerde ve mahallelerde, eğitim almış ve başarılı olmuş kadınların eksikliği, aynı zamanda kız çocukları için rol model olmaktan uzaklaşmaya da yol açmaktadır. Eğitimi tamamlayan kadınların toplumdaki görünürlüğünün çok az olması, mahalle baskısının kız çocuklarının okuması üzerindeki etkisini artırmaktadır.

Ailenin rolü: aile eğitimi ve bilinç eksikliği

Genel olarak çocukların ve kız çocuklarının okutulması ve sosyalleşmelerinin önünün açılması, her şeyden önce ailenin eğitime ve eğitim konusunda bilince sahip olup olmadığı belirlemektedir. Ailelerin eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları veya eğitimin önemini kavrayamamaları, kız çocuklarının okula gitme kararını olumsuz etkilemektedir. Eğitim konusundaki farkındalık eksikliği, diğer nedenlerle birleşerek, kızların okula gönderilememesine dolayısıyla da kız çocuklarının eğitim hakkının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Araştırma kapsamında görüştiğimiz katılımcılar şunları ifade etmiştir:

“Çocuklar genellikle aile işleri için kullanılıyorlar. Birey olarak görülüyor. Çocukların okula devam etmesi, mevsimlik tarım işçiliği nedeniyle büyük ölçüde engelleniyor. Öğrenciler okulu bir dinlenme alanı olarak görüyorlar. Ancak, eğitime yönelik bir motivasyon taşıyorlar. Ailelerin eğitime yönelik ilgisizliği nedeniyle öğretmenler öğrencilerin gelişiminde yetersizlik yaşıyor” (K11).

“Yeni nesil biraz daha bilinçli, erkekler daha bilinçli eski kuşaklara göre. Buradaki kadınların bir kısmının kocaları dışarıda kamyon şoförü gibi işlerde çalışıyorlar, eşleri geldikleri zaman onları mutlu etmek için rahatsız ise gelip eşim geliyor beni iyileştirin diye” (K17).

Araştırma kapsamında yaptığımız OGG 1 katılımcıları, kız çocuklarının eğitime erişimelerindeki en büyük engelinin ailelerin tutumu olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar, kız öğrencilerin aileleri, çocuklarının göz önünde bulunmasını istediğini ve güvenlik kaygısıyla bazen kendileri de kız çocuklarıyla beraber derslere dâhil olmak istediğini; yurtdışında kalmaları gereken kız

öğrenciler için ailelerin sıklıkla izin vermediklerini, yaşı daha büyük olan kız çocuklarının açık öğretime erişimlerinde sorun yaşadıklarını ve ailelerin buna sıcak bakmadıklarını dile getirmişlerdir (OGG 1). OGG 3 katılımcıları da benzer biçimde, ailelerin bazılarının çocuklarını eğitmek istemediğini gözlemlediklerini, özellikle kız çocuklarının eğitime yönelik bir direnç olduğunu belirtmişlerdir. “Devletin sağladığı maddi imkanların yeterli olduğunu ancak ailelerin zihniyetlerinin değişmesi gerektiğini” vurgulamışlardır (OGG 3).

Ayrıca, OGG 1 katılımcıları, baba figürünün kız çocuklarının eğitiminde büyük bir engel olduğunu; ailelerin, çevre baskısından ve akraba dedikodularından çekindiklerini ve bu yüzden kız çocuklarını okutmak istemediklerini, “okursa evde kalır” düşüncesinin de eğitimi engelleyen bir diğer faktör olduğunu; bazı ailelerin, kız çocuklarına küçük yaştan itibaren evlilik fikrini aşıladığını söylemişlerdir. Yine, katılımcılar, toplumdaki erkek çocukların eğitiminin ihmal edilmemesi gerektiğini, çünkü onların ileride baba olacaklarını ve aile içinde belirleyici olacaklarını, eğitim konusunda erkek çocuklara da odaklanılması gerektiğini; erkek çocukların gelecekteki aile yapısına olan etkilerini önemseyen öğretmen, kadınların toplumsal statü olarak erkeklerden daha düşük görülmesinin erkekler açısından işlerine geldiğini, bu yüzden statü farklılıklarının devam etmesinden yana olduklarını gözlemlediklerini ifade etmişlerdir (OGG 1).

Öte yandan, kız çocuklarının eğitime erişimi ve sosyalleşmesini olumsuz etkileyen faktörlerden, aile eğitiminin olmaması, bilinç eksikliği ve toplumsal farkındalık eksikliğiyle mücadele etmek, her şeyden önce bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması eğitim kurumları aracılığıyla kız çocuklarının okutulmasının öneminin vurgulanmasıyla mümkün olabilir. Bilinçlendirme faaliyetlerinin yetersiz kalması ne yazık ki Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimlerini ve sosyalleşmelerini olumsuz etkileyen faktörlerdendir:

“Bir Hastane bir toplumun havuzudur. Orta ve özellikle yaşlıların eğitilmesi ve bilinçlenmesi gerekmektedir. Hastaneye gelen kadınlarda son model cep telefonu var, kılık kıyafetiyle cep telefonu markası birbirini tutmuyor. Tik tok çok kullanıyor. 40 yaşında biri hayatında 800 küsur hastaneye gelir mi?” (K17).

Alan çalışmamızda, odak grup görüşmelerinde ve gönüllü katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde, kız çocuklarının sosyalleşmesi ve eğitime erişimi ile ilgili bilinçlendirme faaliyetlerinin yeterince yapılmadığı ve genel olarak bir farkındalık eksikliği olduğu sıklıkla dile getirilmiştir.

SONUÇ

Araştırma kapsamında elde ettiğimiz saha bulguları, Harran ilçesinde çocukların, bilhassa da kız çocuklarının okul aracılığıyla eğitime erişimini ve sosyalleşmelerini engelleyen ciddi faktörlerin olduğu açık biçimde göstermektedir. Dolayısıyla da bölgede kız çocuklarının eğitim hakkı çeşitli sebeple ihlal edilmektedir. Harran ilçesinde, kız çocuklarının eğitime erişimi ve sosyalleşmelerinin önündeki bariyerler çeşitlidir ve kompleks bir durum oluşturmaktadır. Dolayısıyla da mevcut sorunların çözümü için gerekli politikaların geliştirilmesi acil bir ihtiyaç haline gelmiştir. Kız çocuklarının eğitime erişimleri ve sosyalleşmelerini sağlamak için, çoklu politikalara ihtiyacımız var. Sebeplerin çeşitli olması bize çözümlerin de çeşitlilik ve kapsayıcılık bağlamında geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yiye araştırma kapsamında elde ettiğimiz bir başka önemli veri de annelerin eğitimi destekleme konusunda bilinçlendirilmesinin öncelikli olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak, baba figürünün de bu sorunun çözümü için son derece önem arz ettiğini vurgulamamız gerekmektedir. Çünkü, araştırma katılımcılarımızın da sıklıkla dile getirdikleri gibi, Harran ilçesi ataerkil bir toplumsal yapıya sahip olduğu için, kız çocuklarının okula gönderilip gönderilmemesi gibi durumlar başta olmak üzere kız çocuklarının geleceğine ailenin erkeleri ve babalar karar vermektedir. Bu sebeple, en az kadınlar ve anneler kadar erkekler ve babaların da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Yine, toplumsal normların etkisinin azaltılması için uzun vadeli sosyal farkındalık çalışmalarının yapılması da kız çocuklarının eğitime erişimini ve sosyalleşmesini artıran önemli bir girişim olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, eğitim alan öğrenciler için atölye ve okul kapsamında yemek desteği, burs ve

diğer sosyal destekler sağlanmalıdır. Yaptığımız görüşmelerde ve sahadan aldığımız veriler, kız çocuklarının önemli bir bölümünün yoksulluktan ve maddi sorunlardan dolayı okula devam edemediğini göstermektedir.

Sahadan elde ettiğimiz bulgular, kız çocuklarının önemli bir kısmının mevsimlik tarım işlerinde çalışarak ailelerine ekonomik katkıda bulundukları için okula gidemediklerini; okula devam eden öğrencilerin de 2-3 ay erken okuldan ayrıldıkları ve okullar başladıktan yaklaşık 2-3 ay sonra okula gelebildikleri anlaşılmıştır. Aile ekonomisine katkıda bulunmak ve ev işlerine yardımcı olmak için kız çocuklarının aileleri tarafından sıklıkla çalıştırıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, ne yazık ki kız çocuklarının okula erişimi ve sosyalleşmesinin önündeki en büyük engellerden birisi olarak durmaktadır. Dolayısıyla, ailelerin sosyoekonomik durumlarının düzeltilmesi, çocukların eğitime erişimini de destekleyecek bir girişim olacaktır.

Harran'daki sosyoekonomik durum, yoksulluk, geleneksel ve ataerkil toplumsal yapı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, inançsal değerler vs. başta olmak üzere birçok faktörün bir araya gelerek kız çocuklarının sosyalleşmesini ve eğitime erişimini kısıtladığı görülmektedir. Yaptığımız araştırmalar neticesinde ortaya çıkan tüm bulgular, Harran'da kız çocuklarının çoğunun (daha çok ilkököl) ilkököl ve ortaokul eğitiminden sonra okuldan alındıkları ve liseye devam edemediklerini göstermektedir. Liseye devam edebilen çok az kız öğrencinin de üniversiteye devam edebildiği anlaşılmıştır. Bu önemli bulgu da bize, kız çocuklarının liseye ve üniversiteye geçiş oranlarını artırmak için özel programların uygulanması gerektiğini göstermektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında elde ettiğimiz bulgulardan hareketle, Harran ilçesinde kız çocuklarının okullaşma ve sosyalleşmesi için çeşitli çözüm önerilerini sunabiliriz. Bu öneriler, elbette ki toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve eğitim fırsatlarının artırılması açısından önemlidir. Bu sorunların aşılabilmesi için ilçeye yönelik sosyal ve ekonomik yatırımların artırılması, eğitim olanaklarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışarak, Harran'ın sosyoekonomik durumunu iyileştirmeye yönelik stratejiler geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Çalışmada elde ettiğimiz bulgulardan hareketle aşağıda verilen Tablo 5'te, çeşitli başlıklarda önerilerde bulunulmuş ve bunlar detaylandırılmıştır.

Tablo 5: Harran İlçesinde Kız Çocuklarının Eğitime Erişiminin Önündeki Bariyerler/İhtiyaçlar/Kısıtlılıklar ve Çözüm Önerileri

Nedenler, Sorunlar İhtiyaçlar, Kısıtlılıklar	Açıklamalar ve Çözüm Önerileri
Sosyoekonomik Durum ve Yaşın Yoksulluk	Araştırma kapsamında elde ettiğimiz tüm bulgular, kız çocuklarının eğitime erişimi ve sosyalleşmesinin önündeki bariyerlerin başında bölgenin sosyoekonomik yapısının (SEGE, 2022) geldiğini göstermektedir. İlçede yoksulluğun yüksek olması ve ekonomik durumun kötü olması kız çocuklarının eğitime erişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla, kız çocuklarının eğitime erişimini artırmak için, ilçedeki ailelerin sosyoekonomik olarak desteklenmesi ve var olan desteklerin de artırılması elzem bir durum olarak görünmektedir. İlçede istihdam olanaklarının artırılması, ailelerin ekonomik olarak desteklenmesi sorunun çözümüne pozitif katkı sunacaktır. Ayrıca, yoksul ailelerin çocuklarına, eğitim bursları ve destekler sunulabilir. Maddi durumu yetersiz ailelere yönelik burslar ve eğitim destekleri sağlanması, çocukların eğitim masraflarının karşılanmasına yardımcı olacaktır. Yine, okula gidiş geliş masraflarını azaltmak için ulaşım yardımları ve okulda sağlıklı gıda temin edilmesi, çocukların okula devam etmelerini teşvik edebilir. Maddi zorlukları olan ailelere yönelik, şartlı eğitim yardımları gibi teşvik programlarının artırılması gerekmektedir.
Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuk İşçiliği	Bu araştırma kapsamında da elde ettiğimiz bulgular, Harran'da kız çocuklarının sosyalleşmesi ve eğitime erişimi sorununun ana kaynaklarından birisinin de kız çocuklarının mevsimlik tarım işlerinde aileleriyle birlikte çalışması olduğunu göstermektedir. Mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçiliği ne yazık ki, Harran ilçesinde oldukça yaygındır. Mevsimlik tarımda çalışan ailelerin çocukları, okuldan iki ay önce ayrılmakta ve okula akranlarına göre iki ay geç başlamaktadır. Bu onların eğitime erişimini kısıtlarken, çoğu durumda da çocuklar okulu bırakmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla Mevsimlik tarım işçiliği, özellikle de kız çocuklarının eğitime erişimlerinin önündeki en büyük engellerin başında gelmektedir. Daha önce, Şanlıurfa'da yapılan bir araştırma kapsamında çalışmak zorunda kaldığı için okula gidemeyen çocuklar için, Eğitime Erişim ve İletişim Biriminin Kurulması modeli önerilmiştir. Bu modelin hayata geçmesiyle çocukların okullaşmasının mutlak surette artacağı öngörüsünde bulunulmuştur (bkz: Benek & Baydemir, 2021). Önerilen bu model elbette ki son derece önemlidir. Mevsimlik çalışan ailelerin çocuklarına yönelik özel politikalar geliştirilmelidir. Çocuklar, tarlada çalıştırılmak yerine okula yönlendirilmelidir. Çocukların eğitim haklarından yararlanmaları ve okulda tutulmaları için özel politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.
Sosyal ve Kültürel Normlar	Sosyal ve kültürel normlar, sadece Harran'da değil hem il genelinde hem de genel olarak bölgede kız çocuklarının okullaşmasını engelleyen/zayıflatan hususlardan birisidir. Elbette ki bu norm ve inanışların kısa vadede değiştirilmesi kolay olmayacaktır. Bunun için orta ve uzun vadede sürecek olan politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu politikaların merkezinde ise, kız çocuklarının eğitiminin önemine vurgunun yapıldığı ve genel olarak eğitimin öneminin merkezine oturtulduğu projelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Geleneksel Yapı ve Ataerkillik	Harran, geleneksel yapının ve ataerkilliğin egemen olduğu bir toplumsal yapıya sahiptir. Bu yapı, ne yazık ki, cinsiyet eşitsizliğini üreterek kız çocuklarının geri plana itilmelerine sebep olmaktadır. Erken yaşta evlilik ve buna bağlı olarak okuldan uzaklaşma durumu da yine bu hâkim toplumsal yapının bir parçası olarak düşünülebilir. Toplumun genel kodlarına işlenmiş olan, ataerkillik ve geleneksel yapının dönüşümü, gerek cinsiyet eşitliği ve kadın hakları gerekse kız çocuklarının eğitim haklarına erişimi için elzem bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak, ataerkillik, Harran ilçesinde kız çocuklarının eğitime erişimini kısıtlayan önemli bir faktördür. Bu durumun aşılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, eğitimde fırsat eşitliğinin teşvik edilmesi ve ailelerin bilinçlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Kız çocuklarının eğitim almasının öneminin anlaşılması, ataerkil yapının bu anlamdaki olumsuz etkilerini azaltmaya yardımcı olabileceğini söyleyebiliriz.
Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Erken Yaşta Evlilik	Erken yaşta evlilik, Harran ilçesindeki kız çocuklarının eğitime erişimini önemli ölçüde kısıtlamakta ve bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerini engellemektedir. Araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerde kız çocuklarının erken yaşta evlendirildiği ve bu sebeple de çocukların okula devam edemedikleri sıklıkla dillendirilmiştir. Dolayısıyla, erken yaşta evlilik ilçede ciddi bir sorun olarak durmaktadır. Bu sorunun aşılması için toplumsal bilinçlenme, eğitim olanaklarının artırılması ve ailelerin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Evliliğin, bireylerin eğitim hakları ve gelecekları üzerindeki etkileri üzerine dikkat çekmek, bu sorunun çözümünde kritik bir adım olacaktır.
Mahalle Baskısı	Mahalle baskısı, Harran ilçesindeki kız çocuklarının eğitime erişimini kısıtlayan önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu durumun aşılması, toplumsal farkındalığın artırılması, eğitim olanaklarının iyileştirilmesi ve olumlu rol modellerin desteklenmesi ile mümkün olabilir. Eğitimin, bireylerin ve toplumun gelişimi için taşıdığı önemi vurgulamak, bu baskının azaltılmasında önemli bir adım olacaktır. Fakat, bu durumun kısa vadede düzelmeyeceği de açıktır. Çünkü “mahalle baskısı” toplumsal yapıyla doğrudan ilişkilidir ve toplumun sosyokültürel dinamiklerini de kapsadığı için bu tür bir engelin aşılması orta ve uzun vadeli politikalarla ancak düzeltilebilir.
Aile Eğitimi ve Bilinç Eksikliği	Araştırma bulgularımız gerek ailede gerekse toplumda genel olarak kız çocuklarının eğitime yönelik bilinç eksikliğinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, ailede ve toplumda eğitim bilincinin oluşturulması şarttır. Kız çocuklarının eğitiminin önemini vurgulayan toplumsal farkındalık kampanyaları düzenlenebilir. Bu kampanyalarda, eğitimli kadınların başarı hikayeleri paylaşılabılır. İlçede, ailelerin, kız çocuklarının eğitime yönelik farkındalıklarını artırmak için seminerler ve atölye çalışmaları düzenlenebilir. Bu konuda ebeveyn eğitimi de son derece önem arz etmektedir. Ebeveynlere, kız çocuklarının eğitime dair bilinçlendirme programları düzenlenerek, eğitim fırsatlarının önemi anlatılabilir. Ailelerin çocuklarının eğitim hakları ve fırsatları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak için seminerler düzenlenebilir. Geleneksel normların değiştirilmesine yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir.
Eğitim Altyapısının Yetersizliği	Araştırma kapsamında elde ettiğimiz bulgular, Harranda eğitim olanaklarının yetersiz olduğunu ve eğitim alt yapısının eksik olduğunu göstermektedir. Şüphesiz ki bu durum çocukların eğitime erişim motivasyonunu düşürmektedir. İlçede, okul altyapısının güçlendirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması ve güvenli bir öğrenim ortamı sağlanması önemlidir. Öğrencilerin eğitimden daha iyi yararlanmalarını sağlamak amacıyla, yeterli kırtasiye malzemesi ve eğitim araç-gereçleri sağlanmalıdır. Eğitim personeli ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Pek çok okulda, öğrenciler öğretmen ve derslik eksikliği sebebiyle birleştirilmiş sınıflarda okumaktadır. Bu da şüphesiz ki eğitimsel verimi düşürmektedir. Yeni okulların inşa edilmesi, mevcut öğretmen sayısının artırılması gerekmektedir. İlçede kız çocuklarının barınabileceği yurt gibi yerlerin sayıca artırılması gerekmektedir.
İyi Örneklerin / Rol Modellerinin Olmaması veya Az Olması	Harran İlçesinde, kız çocuklarının okullaşması ve sosyalleşmesini kısıtlayan bir diğer faktör de ne yazık ki iyi örneklerin/rol modellerin olmaması veya yetersiz olmasıdır. Dolayısıyla, ilçede rol modellerin desteklenmesi gerekmektedir. Eğitim almış ve başarılı kadınların topluma kazandırılması, kız çocukları için olumlu rol modeller oluşturacaktır. Bu kadınlar, genç kızlara ve kız çocuklarına mentorluk yapabilir. Bununla birlikte, kız çocukları için sosyal etkinlikler ve kulüpler oluşturarak, sosyalleşme fırsatları artırılabilir. Spor, sanat ve bilim gibi alanlarda aktiviteler düzenlenebilir.
Yasal ve Politik Destegin Eksik Olması	TÜİK verilerine göre, illere ve cinsiyete göre muhtemel eğitim süresi, ISCED 1-3 (ilkokul – ortaöğretim), 2018-2024 arası verilerde Gümüşhane ve Şırnak'tan 2018-2024 yıllarında daha düşük değerler göstermektedir. Cinsiyet eşitliği endeksinin en düşük olduğu il 0,96 ile Şanlıurfa olmuştur. Bununla birlikte, yine TÜİK'in 2024 verilerine göre, Şanlıurfa ili, Ağrı, Şırnak ve Muş'tan sonra, erkek cinsiyetine göre muhtemel eğitim süresinin en düşük olduğu 4. il konumundayken, kadın cinsiyetine göre ise, 14,1 oranı ile Türkiye'nin en düşük ili konumundadır (TÜİK, 2024b). Hiç şüphesiz ki sadece Harranda değil ülkemizin diğer bölgelerinde de çocukların, özellikle de kız çocuklarının eğitime erişiminin engellenmesi ve en nihayetinde eğitim haklarının ihlal edilmesinin yasal eksiklikleri veya yasaların uygulanmaması da vardır. Yasaların uygulanması şarttır. Kontrol mekanizmalarının kurulması ve gerekli denetimlerin yapılması son derece önem arz etmektedir.

Diğer	Eğitim, kadın hakları ve çocukların gelişimi konularında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılmalıdır. Eğitim süreçlerine ailelerin katılımının sağlanması, kız çocuklarının eğitime verilen önemi artırabilir. Kız çocuklarının eğitime yönelik yerel toplulukların katılımını teşvik eden projeler oluşturulabilir. Mahalle düzeyinde yapılacak etkinlikler, ailelerin ve çocukların katılımını artırabilir. Kız çocuklarına yönelik mentorluk ve liderlik programları düzenleyerek, onların özgüvenlerini artırmak ve potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olmak önemlidir. Kız çocuklarının anneleri ve aileleri için destek grupları oluşturarak, eğitimin önemi hakkında bilgi paylaşımı ve deneyim aktarımı yapılabilir. Kız çocukları ve kadınların eğitimle ilgili konularda birbirleriyle iletişim kurabileceği ağlar oluşturulabilir. İlçede, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırmak için girişimcilik destek programları oluşturulabilir. Bu programlar, ailelerin kız çocuklarının eğitime daha fazla önem vermesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, kız çocuklarının eğitime yönelik uygulanan projelerin etkisinin izlenmesi ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu sayede hangi stratejilerin etkili olduğu belirlenerek, daha fazla iyileştirme yapılabilir. Aileler, öğrenciler ve öğretmenler için geri bildirim mekanizmaları oluşturularak, eğitim süreçleri hakkında öneri ve eleştirilerin toplanması sağlanabilir. Bu aynı zamanda kontrol ve denetim mekanizmasını da güçlendiren bir girişim olacaktır.
-------	---

| EXTENDED ABSTRACT |

A Research on the Problem of Access to Education and Socialisation of Girl Children in Harran District (Şanlıurfa)Recep BAYDEMİR^{*}, Sedat BENEK^{*}**INTRODUCTION**

Education plays a critical role in the empowerment and modernisation of individuals, in social and economic development, and, more importantly, in the context of gender equality (Barro & Lee, 2015; Shetty & Hans, 2015; Walker et al., 2019). Pandit Jawaharlal Nehru once said: 'If you educate a man, you educate an individual; but if you educate a woman, you educate an entire family. The empowerment of women means the empowerment of India' (Shetty & Hans, 2015). In this sense, ensuring girls' access to education and their education is of the utmost importance for society, starting with the family. However, unfortunately, in many regions worldwide, particularly in rural areas, there are significant barriers to girls' access to education (Herz & Sperling, 2004; Lyså, 2020; Price, 2020; Aslan, 2021; Lonchar, 2022; Psaki et al., 2022). The province of Şanlıurfa and its Harran district are among these regions. Harran district is one of the areas where socio-cultural and socio-economic factors have a decisive influence on girls' school enrolment rates. In particular, there are numerous factors affecting girls' access to education in certain areas (Buyankara, 2015; Bora & Taş, 2017; Güneş et al., 2023; Erdoğan Yoldaş, 2024). In this sense, there are many social, economic and cultural barriers in Harran district that restrict girls' socialisation and access to education.

This study aims to identify the issues that restrict girls' socialisation and access to education in the district of Harran, and to develop strategies to address these issues. Consequently, this research does not merely seek to highlight the current situation regarding girls' access to education and socialisation in the district. It also aims to develop concrete recommendations that will unlock girls' potential, amplify their voices, and shape their future lives. On this basis, the main research questions can be listed as follows:

- Problem 1: Poverty is the primary factor hindering girls' access to education in the Harran district. Harran district has a high poverty rate. This situation causes families to face financial difficulties in sending their children to school.
- Problem 2: Early marriages are generally widespread in the district. However, girls in particular are married off at an earlier age for various reasons. The early marriage of girls prevents them from completing their schooling.
- Problem 3: Seasonal agricultural work and child labour are quite widespread in the district. As girls are employed in seasonal agricultural work and domestic chores, they are unable to continue their education and socialise with their peers.

In light of these issues, this study seeks to answer the following questions through an analysis of the current situation: 1) What are the educational opportunities in Harran district? What shortcomings exist and what are the needs? What impact do these have on girls' participation in education? 2) What is the socio-economic situation and social structure of Harran district? How does this situation affect girls' socialisation and access to education? What are the factors influencing girls' access to education and socialisation? 4) What can be done to resolve the issue of girls' access to education and socialisation in the district, and what are the concrete solutions proposed?

In this study, to shed light on the problem areas mentioned above and to answer the questions raised, a literature review, data obtained from various institutions, and findings from field research were utilised. Qualitative techniques such as face-to-face interviews and focus group discussions were employed in the study. The findings obtained within the scope of this research are significant in that they contribute to a better understanding of the education and socialisation processes of girls in the Harran district and shed light on relevant policy development processes.

METHOD

Although this study draws on data obtained from official institutions and studies in the literature, it is primarily based on field research conducted in Harran. In field research, the researcher can engage directly with the subject of the study. Furthermore, in field research, qualitative, quantitative or mixed methods—where these two approaches are intertwined—can be used in combination during the research process. From this perspective, field research offers significant advantages (Creswell, 2009; Maxwell, 2013; Neuman, 2014; Creswell & Clark, 2017). Accordingly, a field study was conducted in the district of Harran between 15 October 2024 and 20 November 2024 as part of this research. In this study, which utilised qualitative research methods, data was collected from the field through focus group discussions, individual interviews and observation. Within this scope, Focus Group Discussions (FGDs) were held with four distinct groups comprising a total of 32 participants. The volunteer participants in the focus group discussions comprised the headteacher, deputy headteacher, teachers, managers of official institutions and representatives of non-governmental organisations (NGOs) based in the district centre. The FGDs were grouped into high school, secondary school and NGO representative groups. The discussions lasted between 60 and 90 minutes.

In addition, teachers, school administrators (headteachers and deputy headteachers), NGO representatives, neighbourhood wardens, experts, healthcare staff, the District Directorate of National Education, the District Adult Education Centre Directorate, the Harran Municipal Council, the Social Services Centre Directorate, the Harran District Directorate of Agriculture, and the Social Assistance Directorate. The interviews lasted between 20 minutes and 2 hours.

Participants in both face-to-face individual interviews and focus group discussions were selected using a purposive sampling method. Consequently, interviews were conducted with individuals and groups deemed likely to contribute to the research objectives. Participants were selected from those who could provide data to help understand the barriers to girls' access to education and socialisation. These participants are either directly involved in the issue or indirectly so. For example, they include individuals such as headteachers, deputy headteachers, teachers and NGO representatives who are connected to the context of girls' access to education and socialisation in the region. Consequently, participants were selected from among those living in the region, familiar with the area, who have personally documented and are aware of the fact that girls are unable to attend school (such as school headteachers and deputy headteachers, teachers), or from NGO representatives actively engaged in on-the-ground activities to promote girls' enrolment in schools in the region.

Furthermore, as the participants wished to protect their identities and did not wish them to be disclosed, their identities have been kept confidential in accordance with ethical principles. The study adhered to ethical principles. In accordance with these principles, participants' identities have been kept confidential and each participant has been coded as P1, P2, P3... Similarly, the focus group discussions have been coded as FGD 1, FGD 2...

FINDINGS

The findings obtained during our field research reveal that there are multi-layered and mutually reinforcing barriers to girls' access to education and socialisation in the district of Harran. Participants' views indicate that attitudes towards education, in particular, are shaped by the family, the social environment and cultural norms. In this context, it is understood that collective values and mechanisms of social pressure, rather than individual preferences, are the determining factors in decision-making processes regarding girls' education.

One of the points frequently emphasised in the interviews is the negative impact of the traditional and patriarchal social structure on girls' education. Participants state that girls are predominantly associated with domestic roles and are directed towards household chores and caregiving responsibilities rather than education. This situation leads to interruptions in the educational pathways of girls, particularly as they approach adolescence. Furthermore, the decisive role of men in family decision-making mechanisms results in restrictions on choices regarding girls' education.

Another significant finding we identified relates to early marriage. Participants noted that girls are married off during adolescence or even at an earlier age, a situation that brings their education to an immediate halt. However, it was also stated that, for economic reasons, early marriage can be viewed as a 'burden-reduction strategy'. The prevalence of polygamy and consanguineous marriages is also among the factors reinforcing this process. In interviews with healthcare professionals, the highlighting of cases of pregnancy among under-18s demonstrates that the issue is not merely one of education, but also a serious public health concern with far-reaching implications.

Socio-economic deprivation stands out as one of the key factors limiting girls' access to education. Participants stated that widespread poverty in the district makes it difficult to cover education expenses and leads to children entering the workforce at an early age. Seasonal agricultural labour, in particular, stands out as a structural problem that disrupts the continuity of children's education. In this context, children starting school late, leaving early, or dropping out entirely are cited as common occurrences. The fact that girls play an active role in both agricultural production and domestic labour severely limits the time they can devote to education.

Practical difficulties encountered in accessing education are another significant issue. Participants report that inadequate school buildings, a shortage of teachers, overcrowded classrooms and transport problems make it difficult to continue their education. Particularly for girls, the lack of safe transport and accommodation facilities (dormitories/boarding houses) is among the critical factors limiting their ability to continue their education. The high level of interest in open learning and remedial courses, however, indicates that attempts are being made to compensate for disengagement from formal education through alternative means.

Social pressure mechanisms are another decisive factor in girls' access to education. Forms of social control referred to as 'neighbourhood pressure' directly influence families' educational decisions. Participants stated that, in some cases, sending girls to school is associated with the risk of social exclusion or loss of prestige. This situation can lead families to withdraw their daughters from education or not send them to school at all.

However, our findings also indicate that girls' motivation towards education is high. Participants emphasise that, when appropriate conditions are provided, girls' academic achievement and willingness to learn can be higher than that of boys. This clearly demonstrates that the current problem stems from structural and social barriers rather than individual shortcomings.

CONCLUSION AND SUGGESTIONS

The field findings obtained as part of this research clearly demonstrate that there are significant factors in the district of Harran that hinder children's—and particularly girls'—access to education and socialisation through school. Consequently, girls' right to education in the region is being violated for various reasons. In the district of Harran, the barriers to girls' access to education and socialisation are diverse and present a complex situation. Consequently, the development of necessary

policies to resolve these existing issues has become an urgent necessity. We require a multi-faceted policy approach to ensure girls' access to education and their socialisation. The diversity of the causes indicates that solutions must be developed within a framework of diversity and inclusivity.

Another key finding from our research highlights the need to prioritise raising mothers' awareness regarding the importance of supporting education. However, we must emphasise that the role of the father is also of the utmost importance in resolving this issue. As our research participants frequently pointed out, Harran district has a patriarchal social structure; consequently, it is the men and fathers in the family who make decisions regarding the future of girls, particularly concerning whether or not they are sent to school. For this reason, men and fathers must be made aware of these issues just as much as women and mothers. Furthermore, it is believed that long-term social awareness campaigns to reduce the influence of social norms would be a significant initiative to increase girls' access to education and their socialisation. In addition, workshop and school-based meal support, scholarships and other forms of social support should be provided for students in education. Our interviews and data collected from the field indicate that a significant proportion of girls are unable to continue their education due to poverty and financial difficulties.

Findings from the field indicate that a significant proportion of girls are unable to attend school because they work in seasonal agricultural jobs to support their families financially; it has also been observed that even those pupils who do attend school leave school 2–3 months early and are only able to return approximately 2–3 months after the school term begins. It has been observed that girls are frequently put to work by their families to contribute to the household economy and assist with domestic chores. Unfortunately, this situation stands as one of the greatest barriers to girls' access to education and socialisation. Consequently, improving families' socio-economic circumstances would be an initiative that would also support children's access to education.

It is evident that a combination of factors—including the socio-economic situation in Harran, poverty, the traditional and patriarchal social structure, gender inequality, and religious values—restrict girls' socialisation and access to education. All the findings emerging from our research indicate that the majority of girls in Harran (primarily at primary school level) are taken out of school after completing primary and lower secondary education and are unable to continue to upper secondary school. It has also been established that very few of the girls who do manage to continue to secondary school go on to university. This significant finding highlights the need for the implementation of special programmes to increase the transition rates of girls to secondary school and university.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akalın, M. (2018). Mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşullarının değerlendirilmesi: Yenice, Tarsus, Silifke örnekleri, *Sosyal Güvence*, (13), 1-30.
- Arslan, A. (2023). Gündelik yaşam coğrafyalarında mevsimlik tarım işçisi kadınların “yok-yeri”: Şanlıurfa örneğinde bir inceleme. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 21(2), 340-367.
- Aslan, G. (2021). Determinants of access to education: Factors preventing girls from being sent to upper-secondary education in rural areas. *Education and Science*, 46(207), 169-201.
- Ayşegül Arslan, (2018). Mevsimlik tarım işçisi kadınların kentsel mekânda ve tarladaki gündelik yaşam deneyimleri: Şanlıurfa örneğinde bir inceleme (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Barro, R. J., & Lee, J. W. (2015). *Education matters: Global schooling gains from the 19th to the 21st century*. Oxford University Press
- Baş, H. (2019). Türkiye’de şartlı nakit transfer uygulamalarında bölgesel farklılıkların arka planı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(22), 309-329.
- Benek, S., & Baydemir, R. (2021). Mevsimlik tarımda çocuk işçiliğini azaltmak için bir model önermesi: ‘eğitime erişim ve iletişim birimi’nin kurulması. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 45-57. <https://doi.org/10.47130/bitlissos.1032485>
- Benek, S., & Ökten, Ş. (2011). Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarına ilişkin bir araştırma: Hilvan ilçesi (Şanlıurfa) örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 653 – 676.
- Benek, S., Baydemir, R., & Bozdoğan, S. (2020). COVID-19 Pandemi sürecinde mevsimlik gezici tarım işçiliği ve çalışma koşulları üzerine bir inceleme: Beylikova (Eskişehir) örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (76), 75-94. <https://doi.org/10.17211/tcd.815947>

- Bülent, Ş., & Altın, C. (2018). Mevsimlik göç ve yoksulluk ilişkisi: Mevsimlik tarım işçileri örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(23), 174-192.
- Bora, V., & Taş, A. (2017). Kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmeme nedenleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 89-106.
- Buyankara, M. (2015). Zorunlu ortaöğretim kız çocuklarının eğitimine katılımı açısından incelenmesi: Bingöl örneği (Yüksek lisans tezi, Bingöl Üniversitesi).
- Cin, F. M. (2017). *Gender justice, education and equality: Creating capabilities for girls' and women's development*. Springer.
- Çiftci, E. (2025). Kırşehir'deki okullara erişilebilirliğin coğrafi bilgi sistemleri (CBS) tabanında analizi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (56), 191-206.
- Creswell, J. W. (2009). *Research designs. Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Dama, N., & Toklucu Sundaram, D. (2018). *Yoksulluk döngüsünden çıkış: şartlı eğitim yardımı*. SETA Yayınları.
- Dedeoğlu, S., Bayraktar, S. S., & Çetinkaya, Ö. (2019). Yoksulun umudu çocuk: Türkiye'de Suriyeli tarım işçisi çocuklar. *Çalışma ve Toplum*, 4 (63), 2585-2610.
- Demir, M. (2015). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvenlik haklarına ilişkin değerlendirmeler ve öneriler. *Çalışma ve Toplum*, 1 (44), 177-194.
- Duman, N., & İrcan, M. R. (2020). Karaköprü'deki okullara erişilebilirliğin coğrafi bilgi sistemleri (cbs) tabanında analizi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (42), 543-566.
- Erdoğan Yoldaş, B. (2024). Türkiye'de kız çocuklarının k12 düzeyinde eğitime erişimlerinin bölge birimlerine göre istatistiksel olarak incelenmesi. *Journal of Sustainable Equity and Social Research*, 1(Special Issue on Women). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13910522>
- Fereli, S., Aktaç, Ş., & Güneş, F. E. (2017). Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşulları, beslenme durumları ve görülen sorunlar. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 36-47.
- Gewehr, L. L. D. P., Parenti, E., de Oliveira Veras, M., & de Andrade Guerra, J. B. S. O. (2020). The importance of women's and Girl's education for the achievement of sustainable development: A literature-based review. In *Water, Energy and Food Nexus in the Context of Strategies for Climate Change Mitigation*, 239-254.
- Görücü, İ., & Akbıyık, N. (2010). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: sorunları ve çözüm önerileri. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(5), 189-219.
- Gülçubuk, B. (2012). Tarımda çocuk emeği sömürüsü ve toplumsal duyarlılık. *Çalışma ve Toplum*, 2(33), 75-94.
- Gümüş, S., & Chudgar, A. (2016). Factors affecting school participation in Turkey: an analysis of regional differences. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 46(6), 929-951.
- Güneş, Y., Alca, İlyas, Alca, N., Dokuyucu, H., & Turan, Çağrı. (2023). Okula devam edemeyen kız çocuklarının okula devam etmeme nedenleri. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 9(31), 159-172. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8151183>
- Güray, E. & Kemeç, S. (2016). Van metropolitan alanında bulunan okul öncesi, ilk ve orta dereceli okulların mekânsal erişilebilirlik analizi. (ss.582-588). 6. Uzaktan Algılama-CBS Sempozyumu (Uzal-Cbs 2016), 5-7 Ekim 2016, Adana.
- Harran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (2024) Harran ilçe eğitim verileri (2024)
- Herz, B. K., & Sperling, G. B. (2004). *What works in girls' education: Evidence and policies from the developing world*. Council on foreign relations. Council on Foreign Relations.
- Okul Tanıtımı, (2024). 20 Şubat 2025 tarihinde <http://www.okultanitimi.net/ilce/sanliurfa-harran?do=ilce&link=sanliurfa-harran> adresinden edinilmiştir.
- Karaman, K., & Yılmaz, A. S. (2011). Mevsimlik tarım işçileri ve enformel ilişkiler ağı: giresunda çalışan mevsimlik tarım işçileri üzerine bir araştırma. *ZfWT*, 3 (1), 211-226.
- Kaya, M., & Özgülnar, N. (2015). Mevsimlik (gezici/geçici) tarım işçilerinin iki yerleşim birimindeki yaşam koşulları ve sağlık durumlarına niteliksel bakış. *Turkish Journal of Public Health*, 13(2), 115-126.
- Kumar, C., & Pandey, V. (2021). Access to education and gender equality. In *Gender equality* (pp. 1-10). Springer International Publishing.
- Kupersmidt, J. B., & Martin, S. L. (1997). Mental health problems of children of migrant and seasonal farm workers: A pilot study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(2), 224-232. <https://doi.org/10.1097/00004.583.199702000-00013>
- Lonchar, C. M. (2022). *Barriers to girls' education in the developing world* (Bachelor's thesis, Ohio University).
- Lyså, I. M. (2020). *Barriers to girls education in rural Pakistan* (Master's thesis, NTNU).
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach* (3rd ed.). Sage Publications
- Mertol, H., Akgeyik, M., Pirdoğan, A., & Karaman, N. (2021). Mevsimlik tarım işçiliği sorunları ve çözüm önerileri (Hilvan örneği). *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2 (1), 63-74.
- Monkman, K., & Hoffman, L. (2013). Girls' education: The power of policy discourse. *Theory and Research in Education*, 11(1), 63-84.
- Neuman, L. W. (2014). *Social research methods-qualitative and quantitative approaches*. British Library Cataloguing-in-Publication Data.

- Önsüz, M.F., Demirtas, Z., Aygar, H., Öztürk, G., Emiral, M. A., Öcal E.E., & Metintas, S. (2023). A comparison quality of life of children of seasonal agricultural workers and local residents in Turkey. *Journal of Agromedicine*, 28(4), 656-664. <https://doi.org/10.1080/1059924X.2023.220.8110>
- Özbekmezci, Ş., & Sahil, S. (2004). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3), 261-274.
- Özkan, G., & Çağlar, T. (2023). Mevsimlik tarım işçiliğinin görülme ve duyulmayan kesimi: Yaşlı işçiler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2), 427-451. <https://doi.org/10.33417/tsh.1195328>
- Öztürk, Ş. (2017). Çocuk yoksulluğu risklerini engellemeye yönelik politika olarak türkiyede okul öncesi eğitimde fırsat eşitliği. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(632), 55-76.
- Porter, S. A. (2016). Girls' education, development and social change: 'Seeding, Strengthening and Linking' (Global Fund for Women). *Policy Futures in Education*, 14(5), 517-538.
- Price, R.A. (2020). Key barriers to girls' education in the ASEAN and Pacific region. K4D Helpdesk Report 899. Brighton, UK: Institute of Development Studies.
- Psaki, S., Haberland, N., Mensch, B., Woyczynski, L., & Chuang, E. (2022). Policies and interventions to remove gender-related barriers to girls' school participation and learning in low-and middle-income countries: A systematic review of the evidence. *Campbell Systematic Reviews*, 18(1), e1207.
- Saglan, Y., Bilge, U., Saglan, R., Sarı, Y. E., Öztaş, D., Balcıoğlu, H., & Ünlüoğlu, I. (2020). Evaluation of development in the children of seasonal agricultural workers. *American Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences (ASRJETS)*, 71(1), 56-60.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2022). İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması raporu (SEGE), 02 Ekim 2024 tarihinde <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>, adresinden edinilmiştir.
- Saraç, E., Kale, M., & Özpoyraz, N. (2023). Culturagram of the development and education processes of children in seasonal agricultural worker familie. *Psycho-Educational Research Reviews*, 12(1), 69-80. https://doi.org/10.52963/PERR_Biruni_V12.N1.05
- Sezer, A., Deniz, M., & Topuz, M. (2018). Uşak şehrinde okullara erişilebilirliğin coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ile analizi. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(5), 470-494.
- Shetty, Sowjanya & Hans, V. Basil, (2015). Role of education in women empowerment and development: Issues and impact (September 26, 2015). *SAMPRATHI 2015 National Seminar on Education for Building People's Capacity towards Sustainable Development* <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2665898>
- Simsek, Z., & Koruk, I. (2011). The effects of migratory seasonal farmwork on psychomotor development and growth among children ages 0-5 years in Southeastern Anatolia. *Turkish Journal of Public Health*, 9(3), 157-165. <https://doi.org/10.20518/tjph.173061>
- TÜİK, (2024a). İstatistiklerle Aile, 2023, 20 Nisan 2025 tarihinde, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2023-53784#:~:text=Akraba%20evlili%C4%9Fi%20oran%C4%B1%20illere%20g%C3%B6re,0%2C5%20ile%20Edirne%20oldu> adresinden edinilmiştir.
- TÜİK. (2024b). Muhtemel Eğitim Süresi, 2024, 07 Şubat 2026 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Muhkemel-Egitim-Suresi-2024-53896> adresinden edinilmiştir.
- Uyan-Semerci, P., & Erdoğan, E. (2022). The wellbeing of children in the vulnerable context of seasonal migrant workers in Turkey. In *Handbook of Children's Risk, Vulnerability and Quality of Life: Global Perspectives* (pp. 253-266). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-01783-4_16
- Uysal, M., Sayılan, F., Yildiz, A., Eylem, T., Türkmen, N., & Korkmaz, N. (2016). The basic educational problems of children of seasonal agricultural workers. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 49(1), 183-202. https://doi.org/10.1501/Egifak_000.000.1380
- Walker, J., Pearce, C., Boe, K., & Lawson, M. (2019). *The power of education to fight inequality: How increasing educational equality and quality is crucial to fighting economic and gender inequality*. Oxfam.
- Weathers, A., Minkovitz, C., O'Campo, P., & Diener-West, M. (2004). Access to care for children of migratory agricultural workers: factors associated with unmet need for medical care. *Pediatrics*, 113(4), e276-e282. DOI <https://doi.org/10.1542/peds.113.4.e276>
- Wilk, V. A. (1993). Health hazards to children in agriculture. *American Journal of Industrial Medicine*, 24(3), 283-290.
- Yıldırım, M., & Karakoyun, O. (2023). Mevsimlik tarım işçiliği üzerine bir araştırma: Çarşamba (Samsun) ilçesi örneği. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 61-81. <https://doi.org/10.52835/19maysbd.1320646>
- Yıldırım, U. D. (2016). Tarımda trafik kazalarının ekonomi politikası ve mevsimlik tarım işçileri. *SAV Katkı*, 2, 80-99.
- Yıldırım, M. C., Beltekin, N., & Oral, T. T. (2018). Kızların okula erişim ve devam oranlarının artırılması: İkna süreci. *Şarkiyat*, 10(2), 783-804.